

Konečne sa to začalo

Dočkali sme sa.

Mnohí už prestali dúfať. Niet sa čo čudovať. Čas utekal, neúspešné verejné obstarávania, celkový výsledok v nedohľadne.

Väčšina vie, o čom je reč.

O prístavbe a prestavbe Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne.

Konečne prišiel deň, keď sa budova knižnice z 19. storočia začala otriasať v základoch. Za dva týždne jej nebolo. Vytvoril sa tak priestor pre novú budovu.

Začína sa realizovať to, o čom sa nielen hovorilo, ale aj konalo už koncom osemdesiatych rokov minulého storočia.

Snahy o prístavbu knižnice sa zopakovali ešte niekoľkokrát v nasledujúcich desaťročiach a vynaložilo sa aj nemálo finančných prostriedkov na projekty.

Z rôznych dôvodov zostalo len pri nich.

Teraz si vari už môžeme povedať. Konečne sa to začalo.

Peter Huba

riaditeľ

Oravskej knižnice Antona Habovštiaka
v Dolnom Kubíne

Priateľ knižnice 2/2012

Od roku 2009 vydáva:

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Adresa: S. Nováka 1763/2

026 80 Dolný Kubín

Vychádza: dvakrát ročne
Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Peter Huba
Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom:
EV 2938/09
ISSN 1337-9534

Z obsahu:

Konečne sa to začalo 1

Ochotnícke divadlo v Dolnom Kubíne v rokoch 1875-1918 3

Siváňovo drevo 7

Neznámy autor ilustrácií 10

Vybrali sme: Ján Herkeľ Nepomuk 12

Ako išiel čas 15

Knihotrásenie v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka 17

Na Orave dobre... 19

Nedokončený príbeh 20

Kalendárium významných výročí osobností v roku 1913 22

Koniec jedného a začiatok nového obdobia v dejinách Oravskej knižnice? 32

Farebné a čiernobiele fotografie:

archív Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, Čaplovičovej knižnice, Oravskej galérie v Dolnom Kubíne (Stano Bodorik), Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, Petra Hubu

Ochotnícke divadlo v Dolnom Kubíne v rokoch 1875-1918

Uverejňujeme časť doposiaľ nepublikovaných, textov zachytávajúcich kultúrne dianie v Dolnom Kubíne v časoch, ktoré boli zložité pre celý slovenský národ. Autorom textov je Ján Brodňanský.

V roku 1875 bola zatvorená Matica slovenská. Prejavilo sa to menšou činnosťou spolku Meštianska beseda. V tomto roku divadelné ochotníctvo nevykazuje žiadnu činnosť. Nastala silná maďarizácia a odnáródňovanie Slovákov. Hry slovenských autorov boli zakázané. V tých časoch sa každé slovo prednesené na scéne pokladalo za demonštratívny prejav proti maďarizácii.

Po ročnej odmlke ochotníci opäť začali hrať divadlá. A tak v roku 1876 zahráli ochotníci dve hry: Telegram od Pflégra-Moravského a Raňajky na obed od Wenziga, v ktorých vynikal Jozef Trnkócy ako najlepší komik. Obe hry boli inscenované 8. 8. 1876.

Dolný Kubín bol v 19. storočí kultúrnym mestekom. Nezastupiteľné miesto tu malo aj ochotnícke divadlo

Vtedy prišiel do Dolného Kubína verejnosti známy Ferko Urbánek, slovenský divadelný dramatik. Po jeho príchode nastal v dolnokubínskom ochotníctve obrat k lepšiemu. Svoje literárne a herecké majstrovstvo uplatnil aj v Dolnom Kubíne, o čom sám píše v časopise Naše divadlo – 3. a 4. ročník.

Ferko Urbánek po štúdiách žil a tvoril v Dohňanoch, kde sa poznal s Pavlom Zochom z Jasenovej, ktorý ho nahovoril, aby prišiel do Dolného Kubína zastupovať notára. Dolnokubínsky notár Jozef Trnkócy išiel do Ruska skúmať tamojšie drevené mlyny a F. Urbánka na odporúčanie P. Zocha povolalo mestské zastupiteľstvo, aby ho zastupoval v úrade. Veľkou výhodou pre F. Urbánka bolo, že sa poznal s Blažejom Bullom, ktorý ho zaviedol do Matúškov, kde sa ubytoval a tam sa aj stravoval.

V roku 1877 sa zvýšil počet odohratých hier na štyri. Určite mal na tom veľkú zásluhu F. Urbánek, Blažej Bulla a prekladateľ A. Halaša. Inscenované boli hry: Doktor Robin od nevedeného autora a Pán Tomáš od Alexandra Fredra (dňa 2. 4. 1877), Na služnovstve od nevedeného autora a Drotár od Jána Palárika (dňa 6. 8. 1877).

O divadelnej činnosti v roku 1878 sa dozvedáme z Národných novín. Hrali sa nasledovné hry: Panenské sľuby od Fredra 1. 1. 1878, Starúň pliesnivec od Jána Chalúpku 22. 4. 1878 a Obžinky od Palárika (Beskydova)

11. 8. 1878. Všetky hry v réžii Félixa Bullu.

V roku 1879 bola odohraná iba jedna hra - Dve pištole od E. Szigligetiho dňa 11.8.1879.

V snahe splniť túžby domáceho obecnstva i ochotníkov túžiacich po pôvodnej hre z oravského prostredia, bola vypísaná súťaž na napísanie veselohry zo slovenského života s prihliadnutím na ľudový odev a obyčaje, najmä dolnooravské. Súťaž bola vypísaná Samuelom Novákom, Pavlom Zochom a Antonínom Nádašim dňa 1. 1. 1881 so sumou sto zlatých. Práce mali byť zaslané do 1. augusta 1881, do rúk Jána Francisciho v Martine. Premiéra odmenenej hry mala byť inscenovaná pri príležitosti otvorenia dvorany nového mestského hostinca v Dolnom Kubíne. O výsledku súťaže sa však nezachovali žiadne písomné správy.

Divadelné hry hrané v osemdesiatych rokoch 19. storočia sú nám temer neznáme, a ani v zápisnici Meštianskej besedy sa nenachádzajú žiadne písomné záznamy o činnosti ochotníckeho divadelníctva. Len z iných prameňov sa dozvedáme o inscenácii dvoch divadelných predstavení, ktoré uvádzame nižšie.

Nemožno však tvrdiť, že sa v uvedenej dobe divadlo nehralo. V spomienkach ochotníčok tých čias sa uvádza, že činnosť ochotníctva bola v osemdesiatych rokoch čulá, i keď úradmi viac ráz boli hry zakázané.

Po ročnej odmlke bola dňa 1. 3. 1881 inscenovaná výpravná hra Zakázané ovocie od Štolbu. Túto hru režíroval sám Ferko Urbánek.

Vo svojich spomienkach na pobyt v Dolnom Kubíne spomína na všetko príjemné i milé, no nezabúda aj na prekážky v divadelnej práci, ktoré im boli kladené občanmi maďarskej národnosti. F. Urbánek si však vedel poradiť aj v najťažších chvíľach. Spomenieme aspoň jeden prípad, keď občania, ktorí sa hlásili k maďarskej národnosti, chceli prekaziť odohraniu divadelného predstavenia v slovenskom jazyku.

Mal sa hrať výpravný kus Zakázané ovocie od Štolbu. Potrebné kroje ku hre objednali v Prahe a zaplatili aj požadovanú sumu ako zálohu. Kroje však nechodili. Písalo sa ďalekopisom, urgovali sa kroje. Z Prahy prišla odpoveď, že kroje boli odoslané načas, že už musia byť v Dolnom Kubíne. Na kubínskej poštovej stanici dostali odpoveď, že nič neprišlo. Hrozilo odloženie predstavenia. Bolo zjavné, že ho chce niekto prekaziť.

F. Urbánek sa podujal zachrániť divadelnú premiéru. Ponavštevoval domácnosti a požičal nepotrebné šatstvo. V obchode kúpil farebné stužky, hodvábne látky atď. Z toho všetkého sám za dva dni a dve noci zhotovil 30 rôznych úborov, potrebných v druhom dejstve (keďže sa druhé dejstvo odohrávalo na maškarnom plese). Predstavenie bolo zachránené a odohralo sa s mimoriadnym úspechom. F. Urbánek prijímal mnoho gratulácií. Prvý prvý mu gratuloval P. O. Hviezdoslav.

O činnosti ochotníckeho divadla v Dolnom Kubíne až do roku 1886 nemáme nijakých písomných správ. Len v zápisoch vtedajšej herečky Medzihradskej sa dozvedáme, že v roku 1886 ochotníci Meštianskej besedy zahrli divadelné predstavenie Amor a Psyché. V tejto hre hrala aj A. Medzihradská v úlohu samotnej Psyché.

V druhej polovici osemdesiatych rokov kultúrna a divadelná činnosť ustáva. Rady ochotníkov a kultúrnych pracovníkov sa zriedili (poniektorí odchádzajú z Dolného Kubína z existenčných dôvodov – A. Halaša, Radlinský a iní). Divadelná činnosť stagnuje aj v prvých štyroch rokoch deväťdesiatych rokov. Nemáme o nej žiadne písomné doklady.

V roku 1887 prišiel do Dolného Kubína Aurel Styk, účtovník fil. Tatry Banky v Dolnom Kubíne a v roku 1889 aj jeho manželka Anna rod. Hodžová, ktorí sa v nasledujúcich rokoch zhostili vecí národných a čoskoro sa stávajú vedúcimi činovníkmi Meštianskej besedy. V rokoch deväťdesiatych účinkujú v ochotníctve nielen ako herci ale aj ako stáli režiséri.

Odmliku za roky 1893 a 1894 môžeme vysvetliť tým, že v roku 1893 veľký požiar zničil západnú stranu kubínskeho námestia a kultúrnym veciam sa dostávalo menej pozornosti. Ďalší ničivý požiar v Kubíne bol v roku 1895. Zachvátil severnú časť mesta od námestia, odkiaľ sa oheň preniesol do Veľkého Bysterca. Hoci oba požiare zničili veľa domov a úradov, kultúrny život v meste nezanikol, ba čoskoro opäť začal v prerušenej práci. Dňa 12. 2. 1895 boli inscenované dve hry: Rušiteľ pokoja od R. Benedixa a Starý zaľúbenec od G. Zechentera-Laskomerského. Dňa 24. 11. 1895 bola uvedená na scénu hra Dcéry pána Zajačka od L. Arrongeho.

Obecnstvo Dolného Kubína malo najradšej veselohry, komédie a frašky, hlavne jednoaktovky, ktoré inscenovali a jeden večer odohrali až tri. Hry tohto druhu boli uvedené na scénu aj v nasledovnom roku 1896. Dňa 2. 2. 1896 boli inscenované hry: Husár v ohni od E. Peškovej, Malý omyl od L. Angelyho a Jeden z nás sa musí oženiť od J. Wilhelmiho. Ďalšia, ale už celovečerná hra od českého dramatika Jozefa Kajetána Tyla Podpalačova dcéra, bola inscenovaná 6. 9. 1896. Ruženku s úspechom hrala Anna Styková.

V roku 1897 boli zahrané len dve hry a to: Starúň pliesniviec od J. Chalupku a Hlúpi kúsok od F. Schonthana.

V roku 1898 boli uvedené: Prevrhnutá slanička od K. A. Gornera a Testiná do domu-pokoj z domu. Obe boli uvedené 15. 5. 1898. Ďalšie dve hry od slovenského autora Ferka Urbánka O polnoci a Za živa v nebi boli odohrané 4. 9. 1898. Dňa 20. 11. 1898 bola zahraná hra maďarského autora A. Lukáczyho Červenovlasá, preložená do slovenčiny.

Predposlednou hrou 19. storočia bola opäť hra od slovenského autora F. Urbánka Diabol v raji manželskom, uvedená 22. 5. 1899.

V tom čase hranie slovenských hier bolo nielen zakázané, ale priam urážajúce maďarskú verejnosť. Novinový článok zamlčuje, že samo maďarské a maďarsky zmýšľajúci obyvatelia mesta robili tieto neporiadky a provokácie, ktoré niekedy nadobúdali takého rozsahu, že úrady museli privolať žandárov, aby urobili poriadok. V článku sa neuvádza názov hry ani dátum predstavenia. Nielen slovenské hry ale aj hry, preložené z češtiny do slovenčiny boli trňom v oku niektorým občanom. Počas hry A. Peštovej Diablikova dcéruška, hranej dňa 26. 11. 1899 o čom píše Árvamegyei Hirlap v decembrovom čísle 1899. V článku sa neuvádza meno hry, ani meno režiséra, z hercov sa spomína len Žofia Gregušková, ktorá bola v tom čase vynikajúcou herečkou, ochotníčkou.

Iste sa aj maďarská verejnosť dožadovala divadelných predstavení v reči maďarskej, lebo ešte v novembri 1899 miestny spevokol usporiadal divadelné predstavenie so spevmi. Hrali sa dve veselohry Ossián a Doktor Kerekes od neznámych autorov, v maďarskej reči.

V tých hrách účinkovali aj Slováci: Urban Vojtech, Fekete Ladislav, Meško Aristid, Bencúr Ján Borsík Karol, Czíkós Michal. Ženské mená sa neuvádzajú. Po týchto hrách maďarské obecnstvo prejavilo radosť nad znovuvzkriesením divadelnej činnosti maďarskej mládeže. Lenže radosť bola predčasná. Nádeje ďalšieho účinkovania sa rozplynuli. V maďarskej mládeži nebolo dostatok tvorivej sily a chuti k divadelnej práci. Na divadelnej scéne sa objavili až o desať rokov neskoršie, v roku 1909.

Opäť to boli slovenskí ochotníci, ktorí v réžii Aurela Styka hrávali divadelné predstavenie. Na začiatku 20. storočia v roku 1900 sa kubínskemu obecnstvu predstavujú v troch hrách: Prvý obed v manželstve od K. Goritza (25. 2. 1900), Hrúza, čo sa robí od Alexandra Fredru (29. 7. 1900), Láska zdoľá všetko od W. Shakespeara (25. 11. 1900).

Prvou hrou v roku 1901, v ktorej sa predstavujú aj niekoľkí noví herci a herečky, bola hra Nič od K. Morrého v preklade A. Halašu, hraná 27. mája 1901. Podľa zachovanej tlačenej pozvánky sa dozvedáme, že v hre účinkovali nasledovní herci a herečky: Kajan Ján, Ballo Július, Kňazovič Emil, Vaničková Lujza, Styková Anna, Kňazovičová Mária, Škrabáková Ilona, Styk St. Chauer Karol, Hello Karol, Štiasný Karol, Ťatliak Jozef, Helvig Július, Trnkócy Michal, Čaplovič Vendelín, Mydelka Ján a Bysterský Elek. V tom istom dni boli ešte zahrané hry Zmätok od A. Kotzebueho a Ťažké ryby od Baluckého. Ochotníci Meštianskej besedy v Dolnom Kubíne v roku 1902 zahrli tri hry: Macocha od Benedixa 9. 2. 1902, Pani radcová od K. Morrého 16. 9. 1902 a Naše ženy od Mosera a Schonthána 21. 11. 1902. Po predstavení bola tanečná zábava. Od 1. novembra 1902 sa Meštianska beseda presťahovala do nového hostinca u Šteinerov, kde mala svoje spolkové miestnosti. Tu sa hrávali aj divadelné predstavenia.

V roku 1903 sú zaznamenané len dve divadelné predstavenia: repríza Macochy od R. Benedixa 1. 6. 1903 a nová hra Synovec a strýk od H. Gorreho 21. 11. 1903. Ani ďalšie roky nezaznamenávajú zvýšenie divadelnej činnosti. Aj v roku 1904 boli odohrané len dve divadelné predstavenia. Dňa 14. 2. 1904 boli zahrané hry Ženích, ktorý vydáva mladuchu od R. Veliškého a Telegram od Pflégra-Moravského, v ktorých účinkovali už osvedčené ochotníčky Žofia Gregušková a Lujza Mäsiariková a ochotníci: Július Ballo, Štefan Styk, Jozef Andrejovič, Karol Hello, Ján Kajan, Štefan Rentka ml., Ján Diežka ml., Ondrej Povala, Ján Berek a Mikuláš Trnkócy.

V roku 1905 ochotníci Meštianskej besedy zahrli iba jednu hru: Víno od G. Gárdonyiho 13. 8. 1905. V roku 1906 zahrli dve hry: Pokuta za hriech od F. Urbánka 25. 2. 1906 a Blázinec na I. poschodí od F. Šamberka (19. 8. 1906), ktorú však úrady zakázali. V nasledujúcom roku boli inscenované štyri hry: Diabol v raji manželskom od F. Urbánka a Tobiáš Klepeto od P. Socháňa 10. 2. 1907, Sirota od M. O. Horvátovej 14. 7. 1907, Ochotnícke divadlo od Michala Balického 24. 11. 1907. Aj rok 1908 bol bohatý na divadelné predstavenia. Ochotníci Meštianskej besedy inscenovali v tomto roku štyri divadelné predstavenia. Dňa 23. 2.

1908 odohrali hry: O polnoci od F. Urbánka a On je hluchý od Pleščejeva, ďalej Honorár od Pavla Socháňa a Roztržití od A. Kotzebueho 30. 8. 1908. V roku 1909 spolok Meštianska beseda nevykazoval žiadnu divadelnú činnosť. Len v novinách Árvamegyei Hirlap z marca 1909 sa uvádza, že sa hralo divadelné predstavenie v maďarskej reči (Inkognito od Jána Palárika, dňa 28. 2. 1909).

Ochotníci Meštianskej besedy zahrali v roku 1910 dve divadelné hry: Pacientka od M. Litomerického a Testiná do domu-pokoj z domu od nevedeného autora. Aj v roku 1911 boli zahrané len dve divadelné predstavenia. Prvé sa uskutočnilo dňa 22. 1. 1911 a ochotníci zahrali v réžii A. Styka hru Pán Mesiačik od L. Stroupežníckeho. Účinkovali v nej: Kňazovičová Drahotína, Kňazovičová Ilonka, Nováková Ružena, Styk Aurel, Ballo Július, Lizoň Michal, Matúška Štefan, Ošvalda Ján, Osadský Ján a Ťatliak Jozef. Čistý zisk bol venovaný v prospech knižnice. Po predstavení bola tanečná zábava. Druhá odohraná hra bola Nežné príbuzenstvo od R. Benedixa dňa 10. 9. 1911.

V roku 1912 ochotníctvo Meštianskej besedy nacvičilo a odohralo dve hry: Strídža spod hája od F. Urbánka 14. 4. 1912, z ktorého čistý zisk bol venovaný pohorelcom z Jasenovej a Trstenej. Druhou hrou bola Pani testiná od nevedeného autora dňa 25. 8. 1912.

Z miestnych novín Árvamegyei Hirlap sa dozvedáme, že dňa 19. januára 1913 uskutočnil sa v Dolnom Kubíne kultúrny večer na oslavu 100. výročia úmrtia Antona Bernoláka. Po prednesení oslavného programu, nasledovalo divadelné predstavenie Cop, v réžii A. Styka.

Okrem slovenského obecnstva bola prítomná aj maďarská (mužská) inteligencia. Maďarské dámy na divadelné predstavenia nechodili.

Počas prvej svetovej vojny akákoľvek kultúrna činnosť ustala. Rady ochotníkov redli. Sledovali sa len vojenské záujmy. Až v poslednom vojnovom roku bola na kubínsku scénu uvedená hra Slamená vdova od Misetyho a Jakobyho v réžii Aurela Styka, dňa 19. 1. 1918. Hrali: Pivková Oľga, Ťatliak Jozef, Kubáň Valér, Ošvaldová Mária, Styková Hana, Trnkócyová Oľga, Ťatliak Ivan, Trnkócy Ján, Ballo Július a Trnkócy Michal. Čistý zisk 700 korún bol venovaný chudobným oravským deťom.

Ďalšie a posledné predprezratové divadelné predstavenie bolo usporiadané v rámci 100-ročnice narodenia Dr. Andreja Radlinského dňa 26. mája 1918, vo veľkej dvorane pánskeho hotela. Okrem oslavného programu, ako hlavný bod večera zahrali členovia Meštianskej besedy s veľkým úspechom divadelné predstavenie Kubo od J. Hollého. V réžii Aurela Styka účinkovali: Aurel Styk, Elena Hroboňová, Aurel Styk m., Viera Kňazovičová, Mária Ošvaldová, Jozef Ťatliak, Michal Lizoň, Hana Styková, Július Ballo a ďalší. Čistý zisk bol venovaný v prospech sirôt po padlých vojakoch.

O tejto hre je zmienka v Národných novinách dňa 22. júna 1918. Úrady ju nechceli povoliť. Skutočnosť však bola takáto. Hlavný slúžny, prítomný na hlavnej skúške zakázal hru odohrať. Vplyvné dolnokubínske osobnosti však prosili o jej povolenie, avšak zbytočne. Po oslavných prejavoch venovaných Dr. A. Radlinskému, sa obecnstvo opäť domáhalo hry. Navštívili aj hlavného slúžneho a opäť prosili o povolenie odohrať divadelné predstavenie. Dostalo sa im odpovede: „Ak chcete, hrajte, ale následky si poniesiete sami!“

Hra bola odohraná! Počas predstavenia sa vonku zhromaždil dav študentov a volaním a hádzaním kameňov do okien sa dožadovali okamžitého skončenia.

S koncom devätnásteho storočia bola zakončená aj ochotnícka činnosť viacerých ochotníkov a ochotníčok patriacich do tretej generácie.

Z uvedených divadelných hier zisťujeme, že v predprezratových rokoch bolo odohraných 85 divadelných predstavení, o ktorých máme písomné záznamy alebo iné vedomosti. Zaiste tento počet nie je úplný, sú tu medzery, ktoré zatiaľ nemožno doplniť divadelnou činnosťou, keďže nám o nej chýbajú záznamy.

Ján BRODŇANSKÝ (1910 - 1997)

Fotograf, speleológ. Aktívne sa podieľal na výskumoch jaskýň na Orave. Je autorom viacerých článkov o jaskyniach a prírodných krásach Slovenska a tiež autorom množstva fotografií, ktoré sú dnes vzácnymi dokumentmi. Bol talentovaným ochotníckym hercom.

SIVÁŇOVO DREVO

(Štefan Siváň - rezbár, insitný sochár, roľník)

Nad chudobu povznesená duša drevenej plastiky, ktorá neprestáva spievať

Štefan Siváň si sám svoj dátum narodenia pamätal tak, ako mu vpravievala matka, na svätého Štefana kráľa, ktorý pripadá na 17. 8. v roku 1906. Preto Štefan. Keď mal tri roky, otec odišiel do Ameriky ako mnohí iní. Peši prešiel cez Beskydy do Novote, odtiaľ do Poľska a stamodtiaľ na šife do amerického Michiganu. Mať mu zašila peniaze na chrbát kabáta. „Veď mu to neplátajte, veď to nemá potrhanô.“ Viac ho nevidel. Zomrel v roku 1914. doma zostalo s matkou 5 detí. Kufre prišli po ňom prázdne, vyrabované a materi prišlo 60 korún čistých peňazí.

Biedu gazdovstva dovŕšil ešte požiar.

V detstve sa nehral. Od mladosti musel tvrdo pracovať – možno i preto si detskú hravosť zachoval do posledných dní. Muž s večne chlapčenským hlasom. Opravil starý betlehem po otcovi, vyrezal figúrky. Pred Luciou s parobkami precvičovali hru, obliekli sa ako babínski valasi. Anjelovi zavesili na plecيا drevený betlehem a pustili sa do sveta. Cestu začínali na Luciú, končili na Tri krále. Zašli až do Čiech a na Moravu, dolu u nás až do Senca. Vianoce strávili vo vlakoch, na uliciach, stanicach. Spali v humne, maštali, výnimočne v teplej izbe u dobrých ľudí. Svet sa chystal na príchod spasiteľa, ľudia mu pripravovali cestu. Oravských betlehemcov medzi seba neprijali. Štefan Siváň sa rozplakal, keď hovoril na túto tému. Boli aj v zime bosí, po celý rok hladní, chodil s betlehemom, oznamovali príchod nového svetla, slnka a sami ho nepoznali. Svojím vzrastom sa aj hodil na úlohu anjela, hoci ho váha objemného betlehemu ešte viac ťahala k zemi. Mladí koledníci brali svoje posolstvo vážne. Zato mládenci z dediny sa im posmievali, pohŕdali ich divadlom.

Neskôr si zhotovil vlastný betlehem a popri roľníckych prácach začal koláčičť, robiť vozy, náradie. No vždy pred sviatkami začínal vyrábať betlehemy a v zime sa pustil do sveta. Za zarobené peniaze si mohol kúpiť kabát, nohavice, sveter.

Niekedy mu betlehemstvo vyneslo 300, niekedy aj tisíc korún – a to si mohol kúpiť aj vykŕmené prasa. Takto pozdvihol hospodárstvo z chudoby.

Bol drobný, no hustý, pevný ako húžva. Inak by nevydržal taký ťažký a bolestný osud.

V roku 1928, keď mal 22 rokov, oženil sa. Dedo spomínal, že žena bola vysoká, pevná, hravo naložila na voz stokilové vrece. V manželstve sa im narodilo 5 detí, najstaršie zomrelo malé. Posledný sa narodil syn.

Možno preto, že bol malý, ženu si vybral veľkú, robustnú ako jeho sochy. Uľa sa volala. Nechcela s ním chodiť do kostola. „*Chcela väčšieho o hlavu a já som bol malý. Všetko už pomrelo, iba já žebrák som ostal. Bola to fajná žena, ale vidíš, mi jej pánboh nenechal. Nikdá ju ruky nezaboleli, kosiť vedela – hovno tak chlapi vedeli kosiť! Ani nejedla, ani nepila, len kosila lepšie ako chlapi! Ovdovel som v roku 1983.*“

Mal stále pocit, že sa musí snažiť viac ako ostatní, aby sa im vyrovnal. Na všetko musel vynaložiť viac síl – ale dokázal to. Z malého uzímeného betlehemca, z neuznaného zrobeného roľníka. Silu nahradil „fortielom.“

Postupne nadobudol až 12 ha poľa. Choval ovce, statok. Popri gazdovstve koláčičil. Fantázia ho neopúšťala. Rozvíjal ju vo svojich soškách. Spočiatku nožikom vyrezával malé figúrky do betlehemov, potom hrabačky, Jánošíkov – asi 30 cm. Neskôr pribudli kríže, piety. Stružlikal len vo voľných chvíľach. Deti, manželka a susedia sa mu vysmievali, že sa zaoberá takou daromnosťou. Do krčmy nechodil. Akoby sa bál chlapského výsmechu: tam mala šancu iba sila a nie rozum. Imobilnému chlapcovi urobil vozík, deťom sane, korčule, drevený bicykel. Ba aj lietadlo, ibaže bez motora. So svojím betlehemom chodil takmer do šesťdesiatky.

Spomenula som si na starú rozprávku, ktorej korene siahajú ešte do pohanských čias – o deťoch – malých župančekoch, ktoré sa narodili z dubových plienok a jedného hrabového. Vietor ich kolísal, rosa chladila, mesiac zlátil, slnko hrialo. Nuž z toho hrabového vyrástol najonakvejší mládenček, ktorý všetkému rozumel.

Akoby čosi také existovalo aj v našom dedovi. Ak ho niečo zaujalo, vášnivo sa do toho pustil a vznikla vec – symbol s myšlienkou až po pravek. Nerobilo mu problémy v jeho načisto prírodnej duši spájať pohanské s kresťanským. Siahla do mytológie pohanských bohov, ktorí človeku pomáhali v živote a práci. Z jeho drevených sôch vystupujú dobrí duchovia – ochrancovia života raz v podobe ľudskej, inokedy ako svätci. Dvaja svedkovia - akademickí maliari zažili jeho rozprávanie, ako mu pri veľkej letnej búrke skazu urobil drak, ktorý vyšiel z Magury a všetko mu tam chvostom pozametal. Musel opraviť plot a „kuzeň,“ čo mu voda vzala. Po prietrži

mračien voda vystúpila z koryta a vzala dedovi asi meter záhrady. Zbieral prútie, spevňoval breh, dupal po ňom ako keby tancoval. Rozprával to ako naozajstnú pravdu. Tak to chápal, prežíval. Veril legende, ktorá sa tradovala po celé generácie, že silné letné búrky prináša čierny drak.

Nedal sa nikým ovplyvniť. Urobil na požiadanie, napríklad pietu, ale inakšiu nik od neho nemohol žiadať, aby ju robil urobil podľa vlastnej predstavy. Urobil vec tak, ako mu to napovedalo drevo. Rozumel drevu. Kedy ho stínať, ako sušiť, ako chytiť do ruky. Veď sa s ním celý svoj život rozprával. Vedel povedať: „*Tu bude ruka, chrbát, batoh, tu krčážtek, tu hlava. Toto bude chodiaca a toto zamyslená.*“

No to bolo málo. Rozumel najmä životu a mal o ňom čo povedať.

Nikdy nezúfal, aj keď bolo najhoršie. Keď vyhorel, upísaný, zamazaný sa prehrabával v zhorenisku, prezeral dočierna obhorené zvyšky figúrok, nelamentoval. Nahneval sa sa a začal „*kláť*“ na tých, čo ho podpálili. Keď sa „*vykláľ*,“ nevzdal sa. Tvorba ho držala pri živote. Keď ho osud zrazil na kolená, nemodlikal. Radšej sa zo svojho „*trápeňá*“ vystružlikal, vyrúbal, vytesal.

V 60. rokoch začali k nemu chodiť profesionálni výtvarníci, ktorí v ňom objavili svojrázneho ľudového umelca. Podnietili ho k vyrezávaniu plastík väčších rozmerov. Tak k biblickým motívom pribudla voľná sochárska tvorba (sochy pre východnú, stĺpy – totemy na Kubínskej holi). Najlepšie sa začal

mať, keď vznikli galérie, ktoré od neho sochy kupovali. To už i jeho žena pristala, aby sa celkom venoval vyrezávaniu. Jeho plastiky nájdeme v Oravskej galérii, Slovenskej národnej galérii, v ateliéroch výtvarníkov, po domácnostiach u nás i v zahraničí. Keď dostal objednávku, dostal i zálohu. Mohol si dovoliť kvalitnejší materiál a zaplatiť pomocníkov. Peniaze spôsobili, že ho nechali slobodne tvoriť. Prestali sa mu vysmievať a skôr mu závideli, že si vie takto zarobiť. Bol pyšný, akí dôležití ľudia ho navštevovali. Nadobudol sebavedomie, získal si väčší rešpekt v rodine a obci. Uznanie prišlo cez peniaze. Aj sám neskôr vycítil, že jeho hodnota nie je v miniatúrach ale monumentálnych dielach.

Táto popularita mala i svoju odvrátenú tvár. „*Keď prídu takí, nie, ešte ťa milujem, ale prídu režiséri, brady, to stojí peniaze! A to ma i okradnú, keď ma opoja...*“

Pracoval s lipou, mäkkým drevom, jeďou, borovicou, smrekom. Siváňovo drevo: vyrezávané najprv nožíkom, neskôr otesávané sekerou a dlátom. Vyrezávané raz dohľadka, inokedy hrubo, do strapata.

V období najväčšieho tvorivého rozletu trikrát vyhorel, v auguste 1980 naposledy. Z domu ostala len predná izba. Všetky sochy v zadnej dielni zhoreli. So synom sa chytili do stavby tehlového domu oproti svojej drevnici. Ale nový dom mu k srdcu neprirástol.

Znalci Siváňovho diela narátali 90 rôznych tém, z nich 1/3 tvoria biblické motívy. Náboženskými motívmi –

betlehemami do rezbárskej tvorby vstúpil, neskôr ich rozšíril o motívy zo života svätých. Znova prežíval útek do Egypta, pripomínal si prvý hriech v Adamovi a Eve, oživoval anjelov, svätcov – aj čertov. Spodobil cestu Krista na oslíčati do Jeruzalema, modlitbu na Olivovej hore, ukrižovanie, pietu, zmŕtvychvstanie, p. Máriu s ovečkami v Lurdoch, vo Fatime, korunovanú a nanebovzatú.

Plastiky z malých formátov zväčšoval do monumentálnych foriem. 2/3 jeho prác tvoria výjavy zo života: rodina, všetky formy bačovskej, roľníckej a remeselníckej práce. Všetko, čo ho zaujalo - hrabačky, kosci, vojaci, tanečníci, muzikanti, poľovníci, furmani, zvieratá – život okolo neho. Zo zvierat: medvede, jelene, kone, ovce, psy, ba aj slon, ťava a lev.

Posledné chvíle života už potreboval opateru. Prišiel k nemu bývať syn s rodinou. Dedova nespútaná dušička si zamieňa deň s nocou. Pracuje. Opravuje. Robotou poráža tmu. Tma ho znepokojuje, nechávajú mu svietiť svetlo. Ono ho priťahuje, volá ho. Uniká a blúdi za neznámym cieľom. Ukrýva sa v kroví. Raz v noci vykročil za svetlom a pri páde sa zranil. Našli ho tichučkého pod perinou v posteli so zlomenou nohou. Keď ho na nosidlách oknom vynášali, dedo siváň spieval: Už ma obklúčili smrteľné stony úzkosti.

Zomrel 7. mája a pochovali ho 9. mája na babínskom cintoríne vpravo od r. k. kostola.

O. Štepitová

Pramene:

Slovenská národná galéria: Štefan Siváň – marec – apríl 1992, Eva Luptáková

Nadácia Korene, Nitrianska štátna galéria: Štefan Siváň (k nedožitij 90-ke rezbára – september 1996)

Život a dielo: Marta Šimo-Svrčeková

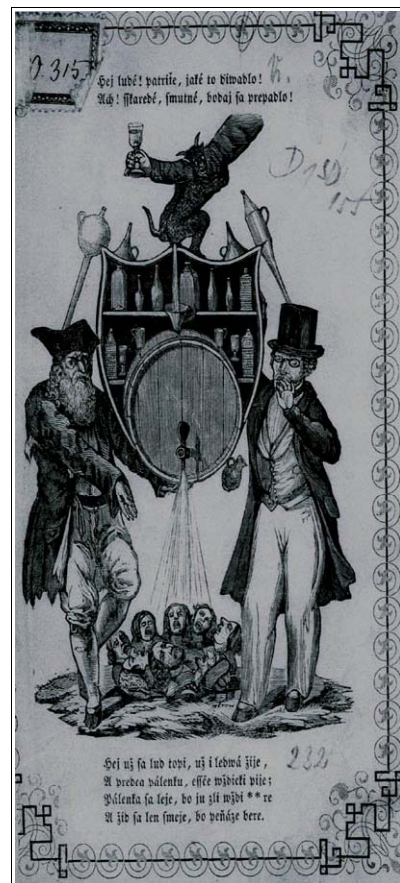
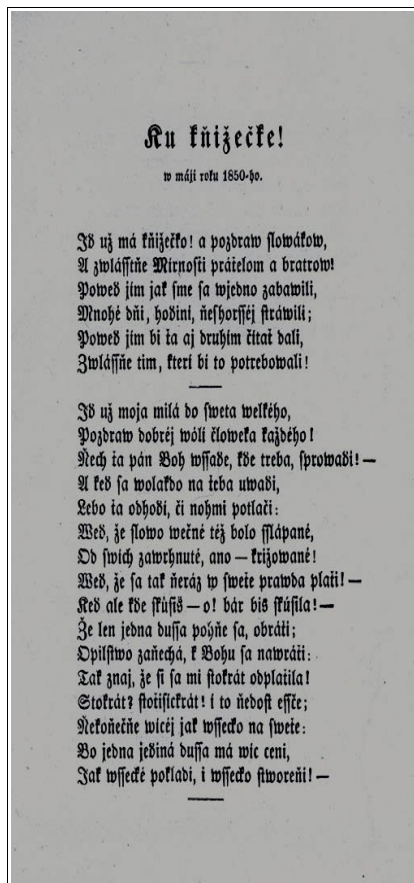
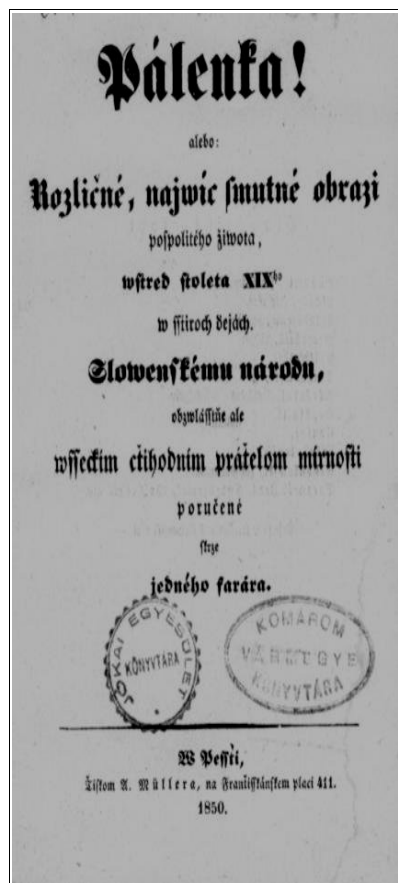

Neznámy autor ilustrácií Maximilián Račkay

2. 6.1806 – 15. 7. 1872

V polovici 19. storočia okrem iných neduhov bolo po oravských dedinách rozšírené pitie alkoholických nápojov. V Štúrových Slovenských národných novinách sa o tom objavil nespočet článkov. Život pospolitého ľudu sa práve nadmerným používaním alkoholických nápojov ešte výrazne zhoršoval. Autorom niektorých článkov, poukazujúcich na tento neduh, bol evanjelický senior a významný organizátor národného života na Orave Samuel Novák. 10. augusta 1847 uverejnil v Slovenských národných novinách aj časť správy z mimoriadneho župného zasadnutia konaného 26. júla 1847. Okrem iného sa tu píše: „*Za týmto sa čítala rjadňeho už vel. Obecnstvu známeho opravdivjeho ludomila Dr. Demiana úradňja zpráva o stave terajšieho zdravja ludu hornjacekeho kde vikladau príčini, pre ktorje tak veľká smrtelnosť v Orave sa nachodí, kde v ňjektorích d'ed'inách hornjeho vid'jeka už každí štvrtí zomreu. Hovoriu teda, že horúčka s petečami spojená vjacej tisíc ludu zachvátila, ale tak bola ňeúborná, žebi sotva jeden 20 tých bou zomreu, kebi lekársku poradu boli užívali a pálenku v tejto ňemoci ňepili, lež mnohí tento pekelní nápoj ako ljek potrebujú.*“ (Číslo 209, utorok dňa 10. Klasna, 1847).

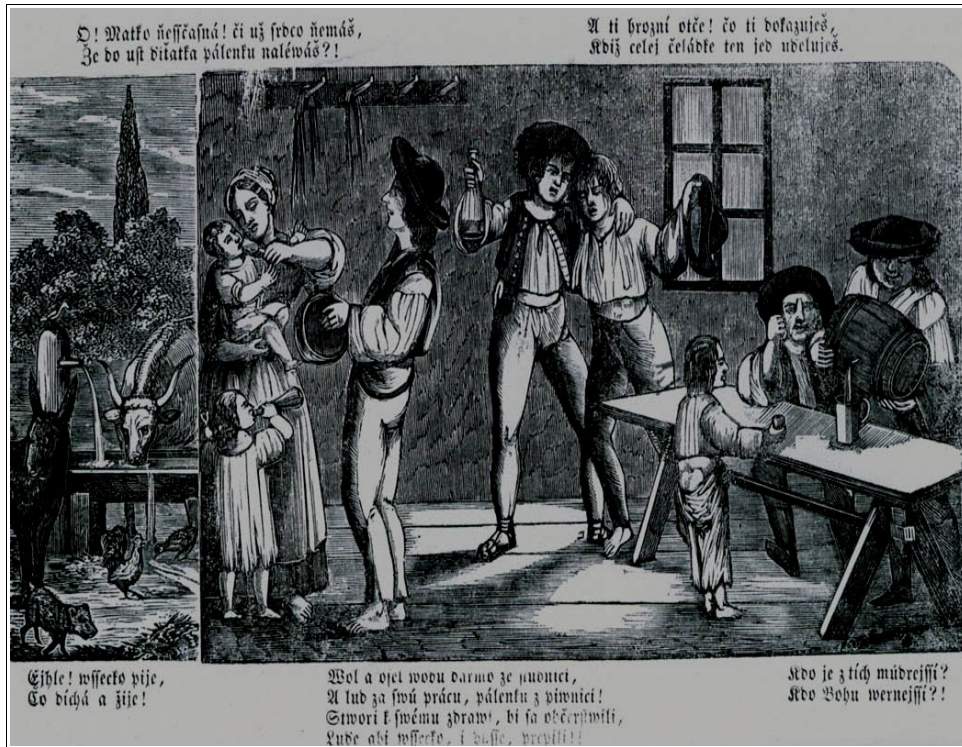
Práve táto skutočnosť mala nesporne vplyv aj na napísanie viacerých kníh, zameraných proti nadmernému pitíu alkoholických nápojov. Jedným z tých ktorí sa na túto neľahkú prácu podujali bol aj Eduard Koponaj, ktorý pôsobil na Orave viac rokov ako kňaz. V roku 1850 mu vyšla v Pešti u A. Müllera kniha s dlhým názvom *Pálenka, alebo rozličné, najviac smutné obrazy pospolitého života v stred stoletia XIX-ho v štyroch dejstvách*. Je to veršovaný divadelný dialóg.

V knihe sa namiesto mena autora uvádza len – *skrze jedného farára*. Neuvádza sa ani meno ilustrátora. Môžeme sa len domnievať, aké príčiny viedli obidvoch autorov k takémuto rozhodnutiu. Vieme však, že ilustrácie pochádzajú z maliarskej dielne Maximiliána Račkaya, rodáka zo Zázrivej. Aj to vieme, že tieto ilustrácie si vo svojej dobe získali veľkú popularitu.

Kniha *Pálenka, alebo rozličné, najviac smutné obrazy pospolitého života v stred stoletia XIX-ho v štyroch dejstvách* sa s veľkým nadšením stretla u štúrovskej mládeže a hlavne medzi zakladateľmi spolkov striezlivosti. Učitelia toto dielo využívali pri nacvičovaní scénok, ktoré predvádzali rodičom. Ilustrácie Maximiliána Račkaya výrazne umocnili pôsobenie textov na poslucháčov.

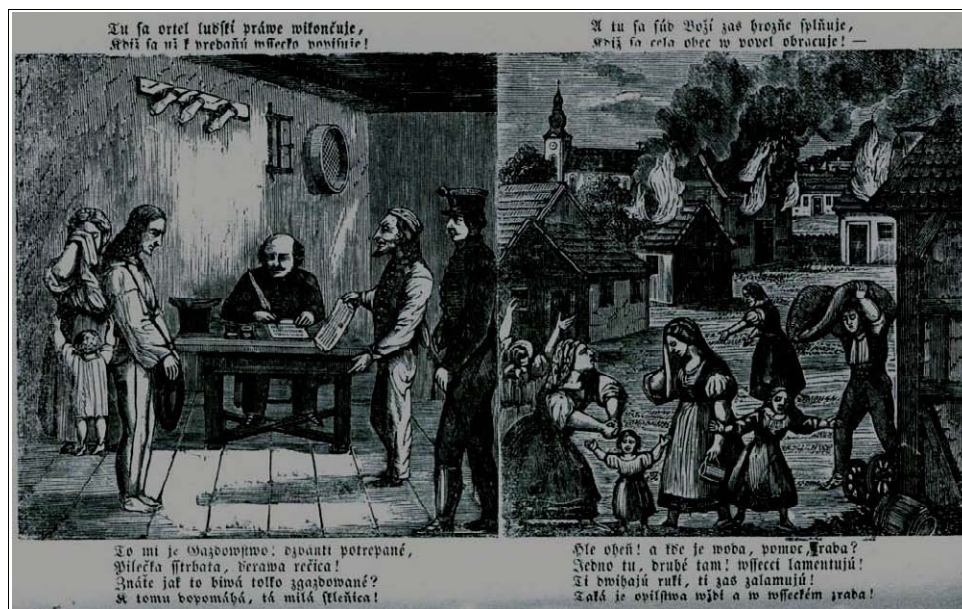
V roku 1852 napísal o knihe do Katolíckych novín Ján Palárik. Okrem iného sa dočítame: „*Pán pôvodca nemohol dačo užitočnejšie pre ľud slovenský urobiť, jako tento výborný plod učenej Múzy svoje na svetlo vydat' a takú znamenitú pálenku vo svojej spisovateľskej pálenici Slovákom vypáliť a do litrov naliať... Lud náš veľmi seba obľubuje v komédiách a teatroch a pálenková komédia by bol znamenitý teater pre ľud pospolitý a jeho nezriadený život v dákom živom zrkadle kroz školskú mládež predstavili.*“

Oravská knižnica pripravuje o maliarovi Maximiliánovi Račkayovi samostatnú publikáciu.

Verejnosti sú málo známe obrazy, na ktorých maliar stvárnil obyčajných oravských ľudí v ľudových odevoch i živnostníkov (viď prednú stranu obalu) a mestských občanov v ich odevoch v polovici 19. storočia.

Ani o autorstve oltárnych obrazov, ktoré namaloval pre viaceré kostoly na Orave, v Liptove, na Spiši, ale aj v Poľsku, sa doposiaľ veľa nehovorilo. Aj návštevníci kostolov, ktorí sa denne, alebo aspoň v nedeľu pozerajú na tieto obrazy, by mali poznať meno ich autora.

Peter Huba

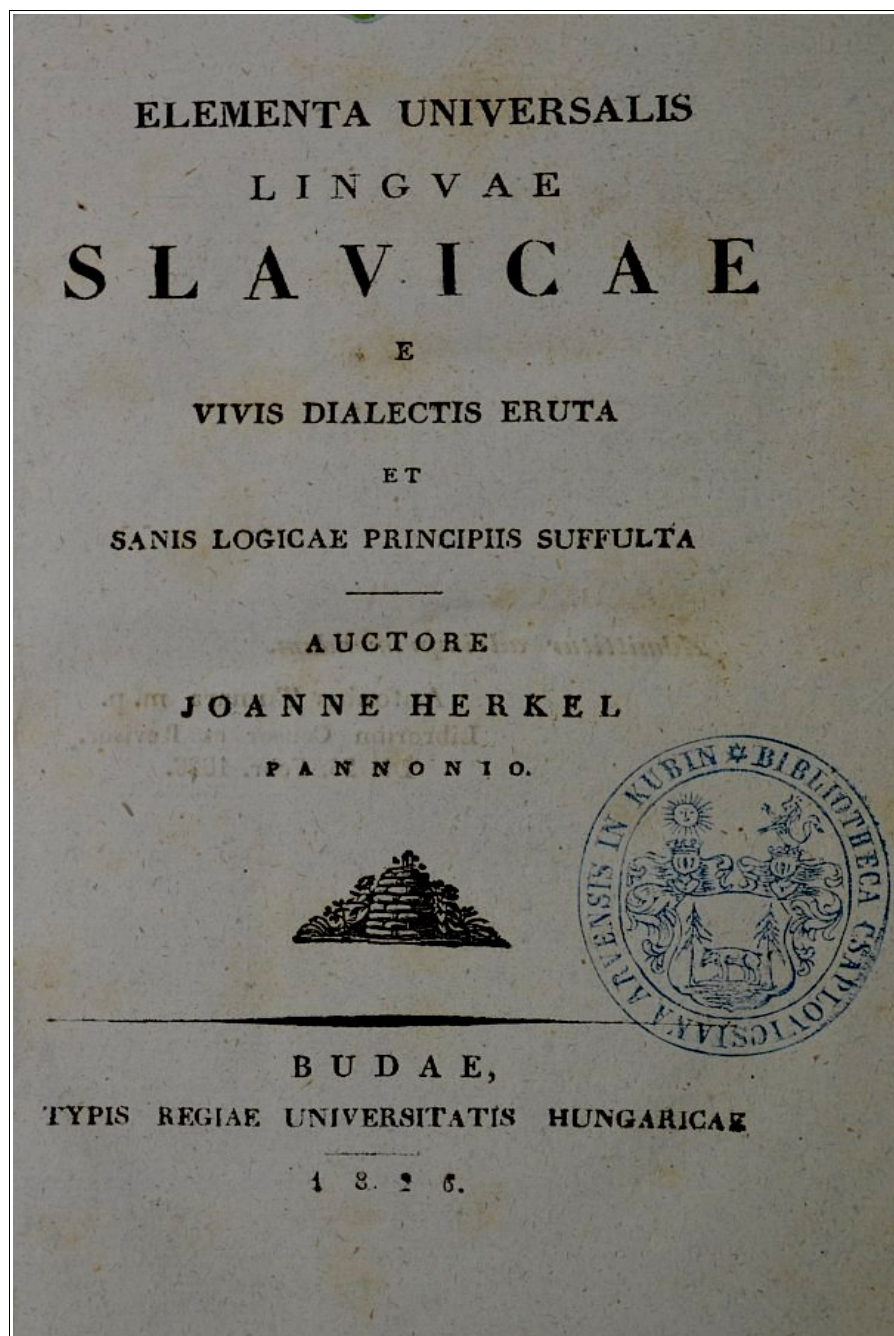
Vybrali sme

Osobnosti Roky Činy

Ján Herkeľ Nepomuk
22. 1. 1786 – 1853
jazykovedec, advokát

Narodil sa vo Vavrečke niekedy pred 22. januárom 1786. V ten deň bol pokrstený (matrika námestovskej farnosti). Detstvo prežil v rodnej dedine, v ktorej boli Herkeľovci vážnou rodinou. V almanachu Zora uverejnil v roku 1836 (str. 209-215) článok s názvom Premena. Spomína v ňom na svoje detstvo a na ťažké časy, v ktorých bola jeho rodná dedina nemilosrdne skúšaná.

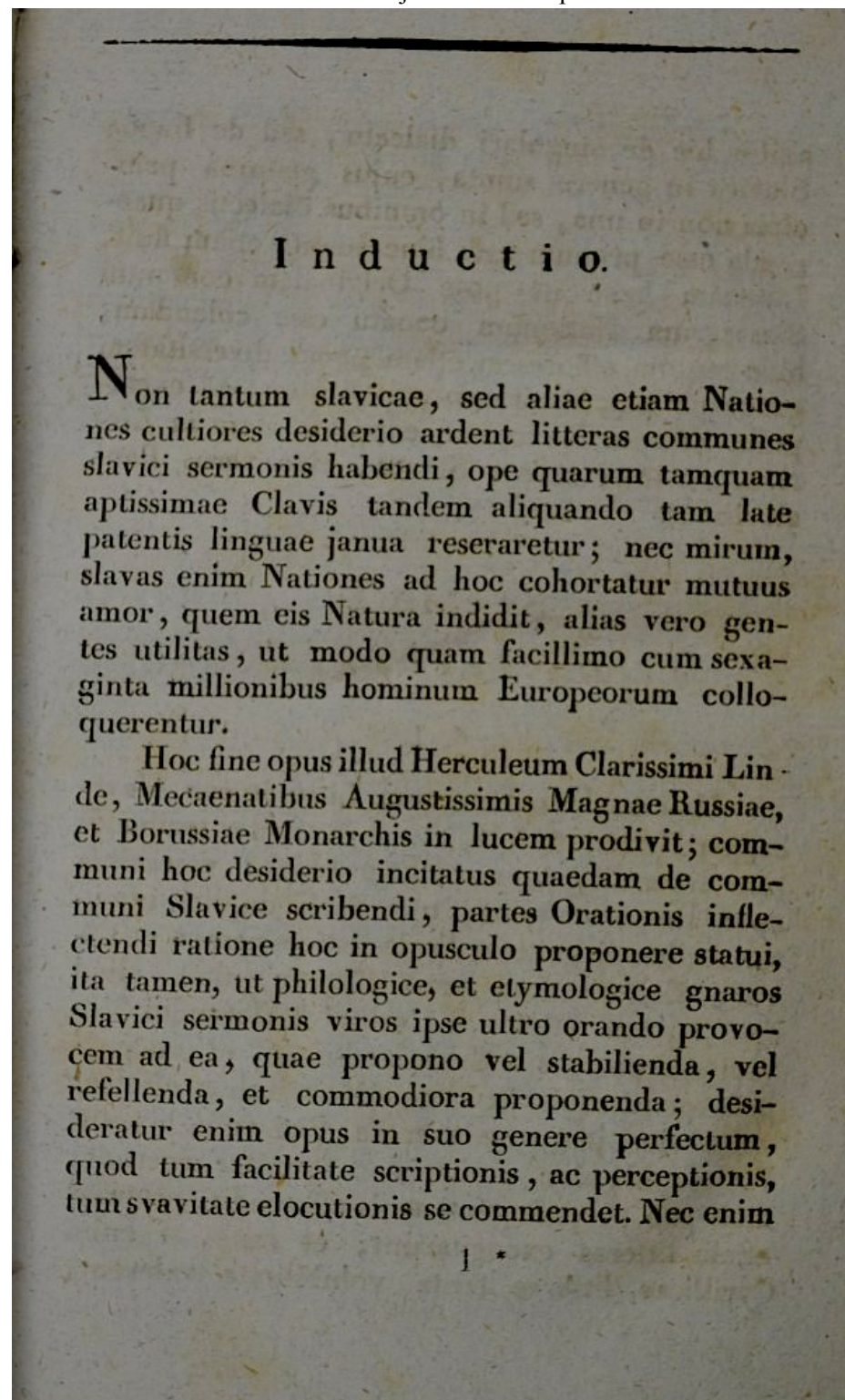
Po skončení najnižších tried študoval v humanistických školách v reholi piaristov. V rokoch 1808-1811 bol učiteľom na piaristickom gymnáziu v Ružomberku. Potom študoval v Pešti. Najskôr navštevoval filozofický kurz, následne študoval právo. V rovnakom čase v Pešti študoval aj spolurodák Ján Koiš, autor 15-zväzkového všeslovenského slovníka a tiež Martin Hamuljak, rodák zo susednej Oravskej Jasenice. S jeho podporou Ján Herkeľ v Pešti pracoval na všeslovenskej gramatike (*Elementa universalis linguae Slavicae a vivis dialectis eruta et sanis logicae principis suffulta*). Slovenský preklad znie: *Základy všeobecného slovenského jazyka vybraté zo živých rečí a podložené zdravými zásadami logiky*). Dokončil ju v roku 1825. Vydaná bola o rok neskôr. Vytvoril v nej gramatické pravidlá, ktoré mali slúžiť k dorozumievaniu všetkých Slovanov a k rozvoju ich verejného a duchovného života. Toto dielo zohrávalo významnú úlohu predovšetkým pri rozvíjaní myšlienky slovenskej vzájomnosti pred tým, ako sa na to podujal Ján Kollár. Herkeľovu gramatiku pojal ešte pred jej vydaním do svojho diela *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur* P. J. Šafárik. Herkeľova gramatika sa po samostatnom vyjdení stala

známa nielen na Slovensku, ale aj v Čechách, v Poľsku, Srbsku, Rusku, ba i v Anglicku. Píše sa o nej vo Wšeobecnom Gmenoslowe Knih učenců reči a literatúry Českoslowenské w Prešporku 1838-1839 a tým sa stala známa medzi študentami a profesormi v Bratislave.

Ján Herkeľ slovenský jazyk zaradil medzi ostatné slovanské jazyky, ako celkom rovnocenný. Samuel Ormis z Ústavu česko-slovenského v Banskej Štiavnici bol prácou Jána Herkeľa nadšený a S. B. Hroboňovi v liste z 10.

1. 1845 písal: „*A keby ste Vi a p. Štúr to ďalej, čo Herkeľ začau, zdokonalíu, tak môže zase z Tatjer vinst' praví koreň a jadro reči Slovjanskej a celi svet by sa za námi zpravovau, a mi bi sme boli pramen šetkého života Slávii.*“ (Maťovčík, Augustín: Život a dielo Jána Herkeľa. In: Vavrečka. Zostavil a vydal Peter Huba, Dolný Kubín 2006, str. 110).

V úvode k všeslovanskej gramatike J. Herkeľ vyjadril podstatu všeslovanskej myšlienky. Preklad prvého odstavca znie: „*Nielen slovanské, ale aj iné vzdelané národy horia túžbou mať pre slovanskú reč spoločné písmo, pomocou ktorého ako najvhodnejšieho kľúča by sa konečne otvoril prístup k tak široko rozšírenej reči; ani nie div, lebo slovanské národy k tomu povzbudzuje vzájomná láska, ktorú do nich príroda vložila, iné národy zas osožnosť, aby sa čím ľahšie mohli dorozumieť so šesťdesiat miliónmi Európanov.*“ (Maťovčík, Augustín: Život a dielo Jána Herkeľa. In: Vavrečka. Zostavil a vydal Peter Huba, Dolný Kubín 2006, str. 110). Herkeľ prvý krát tu použil aj slovo panslavizmus.

Počas svojho pobytu v Pešti sa Ján Herkeľ staval proti silnejšej maďarizácii. Obhajoval používanie slovenčiny v kostoloch. Bol spoluzakladateľom Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej, v roku 1835 aj jeho predsedom. Zapojil sa aj do snáh pešťbudínskych Slo-

Ako šiel čas...

PROGRAM
CEZHRAŇICNEJ
SPOLUPRÁČE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K R A J

S príchodom jesene sa v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne a v Regionálnej knižnici v Karvinej nadviazalo na priateľské vzťahy pri realizácii aktivít už druhého spoločného mikroprojektu pod názvom Výpravy za vzájomným kultúrnym poznaním. Tento mikroprojekt bol spolufinancovaný Európskou úniou, z prostriedkov Fondu mikroprojektov spravovaného Trenčianskym samosprávnym krajom.

Verejnosť, stredné školy, základné školy a základné umelecké školy regiónu Oravy a Karvinej sa knihovníkom obidvoch regiónov v mesiacoch október 2011 – jún 2012 stali veľkými pomocníkmi pri realizácii množstva spoločných zaujímavých podujatí (Výstava po stopách osobností, Kreslo pre hosťa, Nedokončený príbeh, Vydanie zábavnej dvojjazyčnej knihy a záložiek, Virtuálny park osobností, Priateľská noc, Rozprávkové bludisko, Medzinárodný seminár, Letné tvorivé workshopy). Zámerom projektu bolo prostredníctvom cezhraničnej spolupráce v oblasti kultúry prebudiť u súčasnej generácie detí záujem o kultúru susedného národa, pomôcť rozvoju dobrých susedských vzťahov a prispieť aj k výmene odborných skúseností v odbornej činnosti pri práci s deťmi a mládežou medzi partnerskými knižnicami. Cieľovými skupinami projektu boli deti a mládež partnerských knižníc, pracovníci knižníc, pracovníci Žilinského a Moravskoslezského kraja a čitateľská verejnosť regiónov. Konečným výsledkom projektu bolo skvalitnenie poskytovania knižnično-informačných služieb, prehĺbenie cezhraničnej spolupráce, vzájomného spoznávania po stránke kultúrnej, odbornej a medziľudskej. Pracovníci knižníc realizáciou spoločných kultúrnych aktivít pre deti a mládež s dôrazom na rozvoj čítania, spoznávanie zvykov, tradícií a jazyka obidvoch národov, vlastnú tvorivú činnosť, napomohli prehĺbiť už získané vedomosti z predchádzajúceho projektu v roku 2010-2011.

Priestory spriatelnených knižníc oživilo recipročné výstavy dokumentov, publikácií, letákov, ktoré reprezentovali významné osobnosti obidvoch regiónov pod názvom Po stopách osobností. Výstavy súčasne predstavili projekt širokej verejnosti.

Slovenské i české deti v Zázrivej

V mesiacoch október 2011 – január 2012 sa široká verejnosť, deti a mládež stretli v obidvoch knižniciach na šiestich podujatiach pod názvom Kreslo pre hosťa s tvorcami detských kníh (Peter Huba, Blažena Mikšíková, Stanislav Filip), známymi osobnosťami regiónov – cestovateľmi (Tomáš Toček), ochranárom, správcom Záchrannej stanice a Ekocentra v Zázrivej (Metod Macek). Podujatia motivovali deti a mládež k aktívnej sebareprezentácii svojich vedomostí z oblasti literatúry, prírody, svojho regiónu, priniesla im veľa nových zážitkov a ne-tradičným spôsobom im sprostredkovala priamy kontakt so zaujímavými osobnosťami. Výstupy na DVD nosičom budú atraktívnymi metodickými pomôckami pre ďalšie aktivity knižníc.

Čitateľské návyky a výtvarné zručnosti zapojili slovenské a české deti, ich pedagógovia a pracovníci knižníc v čitateľských a výtvarných dielnach do náročnej aktivity pod názvom Nedokončený príbeh. Na hodinách literatúry, výtvarnej výchovy, vo voľnom čase pracovali s dvoma príbehmi regionálnych autorov - slovenské deti spoznali hrdinov – Honzu a kohúta Lumpíka v Prázdninovom bobrodružstve Zuzany Pospíšilovej a putovanie Aramada za čarovným liekom pre svojho otca v Aramadovom príbehu člena skupiny historického šermu Rytíři z Huckeswagen Hukvaldy Michala Rybára, české deti riešili záhadu o vydaji krásnej Anny za draka v príbehu O Thurzovej dcére Anne a deväťhlavom drakovi a hľadali poklad v príbehu O dolnokubínskome námestí Petra Hubu. Zapojené deti dotvárali nielen literárny koniec príbehu, ale následne príbeh aj výtvarne stvárnil v podobe komiksu. O aktivitu bol zo strany detí a pedagógov ZŠ a ZUŠ veľký záujem, z ocenených 12 prác bola vydaná unikátna dvojjazyčná zábavná kniha a záložky. Sprievodnou aktivitou bola pre verejnosť výstava prác zapojených detí, vernisáž a „krst“ knihy.

K rozšíreniu webstránky knižnice o portréty osobností partnerských regiónov prispeli deti a mládež z obidvoch zapojených knižníc na hodinách vlastivedy, informatiky, slovenského jazyka, výtvarnej výchovy, dejepisu a vo voľnom čase atraktívnou aktivitou s využitím práce s literatúrou a moderných komunikačných technológií vytvorili životopisy, portréty, fotografie zaujímavých dejateľov, tvorcov kníh obidvoch regiónov pod názvom Virtuálny park osobností, Výstup ich činnosti na webe bude využitý v budúcnosti ako didaktický materiál vo vyučovacom procese a v príprave iných podujatí knižníc. Šiesti súťažiaci boli odmenení vecnými cenami.

V predposledný marcový týždeň sa na pôde dolnokubínskej knižnice stretlo v rámci projektu dvadsať slovenských a českých detí, šesť knihovníkov počas Priateľskej noci. V rámci hodín zážitkového čítania si vzájomne predstavili svoje obľúbené knihy, zvyky a tradície regiónu, v čitateľských a výtvarných dielnach sa zoznámili s regionálnou literatúrou obidvoch regiónov, na hodine tvorivého písania tvorili Nedokončený príbeh, plietli rôzne veľkonočné ozdoby z papiera v 3D podobe, súťažili v literárno-vedomostnom kvíze Knižný Vševedko, priateľské vzťahy nadviazali v Hre na anjelov a v Hre na prekvapenie. Spoločne strávený čas s knihou sa pre nich stal zážitkom, prispel k rozvoju ich čitateľských návykov, upevneniu cezhraničných kontaktov.

Zaujímavou aktivitou projektu pre deti bolo aj podujatie Rozprávkové bludisko, kde si deti počas zábavno-súťažného dopoludnia v priestoroch obidvoch knižníc zmerali svoje vedomosti z oblasti literatúry, histórie, zvykov, zaujímavostí obidvoch regiónov s využitím výstupov z iných aktivít projektu (Virtuálny park osobností, Nedokončený príbeh, výstav Po stopách osobností). Súťažiaci priradzovali portrétom ich iniciály mena a priezviska, dopĺňali názvy kníh, prírodných zaujímavostí a pod.

Z letných workshopov

V mesiaci máj ožili priestory auly Obchodnej akadémie v Dolnom Kubíne aktivitami medzinárodného seminára pod názvom Knižnice a vydavateľstvá – ich postavenie a možnosti v súčasnej spoločnosti. Seminár bol zameraný na výmenu odborných skúseností v oblasti knižnično-informačnej práce knižníc v rámci Slovenska prostredníctvom prezentácií jednotlivých zástupcov z Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou, z Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi, z Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, z Regionálnej knihovny v Karvinej, jeho súčasťou bola aj prezentácia edičnej činnosti regionálnych a slovenských vydavateľstiev – Vydavateľstva Janka Hubová a Perfekt Bratislava, účastníkov seminára a žiakov ZŠ Janka Matúšku počas interaktívnej hodiny zástupca Vydavateľstva Perfekt zoznámil s priebehom vzniku detského časopisu Fifik, a známa spisovateľka Marta Šurinová im počas krátkej autorskej besedy predstavila svoju tvorbu.

Maratón podujatí projektu ukončili trojdňové Letné tvorivé workshopy pre slovenské a české deti v Zázrivej v prvom júnovom týždni. Dvadsiatim deťom a šiestim knihovníkom sa atraktívnym a neformálnym spôsobom predstavili v tvorivých dielnach so zvonkárom, rezbárom, výrobcom syrových korbáčikov, čipkárkou nové vedomosti o ľudovej architektúre, remeslách, tradíciách a zvykoch v regióne dolnej Oravy, pri návšteve Záchrannej stanice pre zranené zvieratá a Ekocentra v Zázrivej spoznali účastníci flóru a faunu regiónu, atrakciou sa pre deti stalo putovanie jednou z najkrajších turistických trás národného parku Malá Fatra, kde v národnej prírodnej rezervácii Rozsutec spoznali prírodné krásy Jánošíkových dier – Dolné diery, v priestoroch obecného úradu v Terchovej navštívili Múzeum s expozíciou o slávnom zbojníkovi Jurajovi Jánošíkovi, prostredníctvom čitateľských dielní ich organizátori motivovali k vlastnej kreatívnej činnosti – na hodine tvorivého písania dotvárali Nedokončený príbeh, vo výtvarných dielnach zdobili keramiku servítkovou technikou a maľovali na sklo, počas športových hier (futbal, vybíjaná) nadviazali priateľské vzťahy.

Pracovníci Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne a Regionálnej knihovny v Karvinej – realizátori podujatí už druhého spoločného projektu udeľujú týmto symbolickú „medailu za trpezlivosť, obetavosť“ deťom ZŠ a ZUŠ – čitateľom v oboch regiónoch – účastníkom jednotlivých aktivít projektu a ich pedagógom, všetkým dobrovoľníkom, vedeniu TSK, ŽSK, mesta Dolný Kubín a Karviná, že sa skoro na celý rok stali ich veľkými poslami priateľstva, dobrosrdečnosti, porozumenia.

Alena Javorková – koordinátor KVČ projektu Výpravy za vzájomným kultúrnym poznaním

Knihotrásenie v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka

Ententínus drakulínus zaklial päť tried knihomoľkov a knihuľku Alenu Javorkovú aj v tomto roku do celoživotného čítania skvelých kníh, keď spoločne nabrali odvahu a vstúpili do najväčšieho čitateľského klubu na Slovensku a zapojili sa už do ôsmeho – jubilejného ročníka čitateľskej súťaže pod názvom Čítame s Osmijankom – Pridaj sa aj ty!

Aj pre 2. C, 3. C, 3. A zo Základnej školy Janka Matúšku a pre 3. A, 3. B zo Základnej školy Petra Škrabáka v Dolnom Kubíne otvoril osmičkový chlapček truhličku plnú rozprávok, strašidelných príbehov, prísloví, porekadiel, hádaniek a spolu s tetou Biznárovou, s tetou Števkovou a ich pomocníkmi pripravil pre ne super dobrodružné čitateľské putovanie po krajinách fantázie s knihami najlepších slovenských a svetových spisovateľov pre deti. Spolu súťažili od novembra 2011 do konca apríla 2012, každý malý knihomoľko stopoval 8 súťažných otázok, každá otázka mala dve hádanky, takže to bolo veľmi napínavé a aj ťažké.

Spolu s tetou Alou sa nasmiali do popuku pri čítaní výmyslov dvoch valachov na salaši, v knihe Marianny Grznárovej vypátrali veľa doteraz neznámych slov, ktorým ani ich rodičia niekedy nerozumeli. Vo výtvarných dielnach zapojili svoju fantáziu a pre Osmijanka vytvorili krásne salaše.

V druhej otázke spoznali svet najväčších divokých šeliem na Zemi – medveďov, svetom fantázie ich sprevádzali knihy ruských ľudových rozprávok, Kristy Bendovej, A. A. Milneho. Malí osmijankovia si šibalstvá malej Máši zdramatizovali a predstavili na besiedkach svojim kamarátom.

O tom, že nielen dnes, ale aj v minulosti sa verilo na všelijaké potvory, strašidlá, čudá a každý sa niečoho bojí, si malí stopári overili v knihe o Valibukovi Sama Chalupku, cestovali Do Tramtárie s Panpulónmi, Ťukťuk - nezbedná potvorka s fialkovými očami a s malými rožkami vo vlasoch Petra Karpinského na nich žmurkala ešte aj v noci, Sedem dní v pivnici zas s ním stopovali dobrodružstvo pivničného prašískriatka Celestína po stratených rodičoch. O jednej z najobávanejších potvor na celom Slovensku – o ušatej, nohatej a zobatej Gevenduche sa dozvedeli z knižky Márie Ďuríčkovej. Zábavné chvíle a trasenie od strachu zažili pri majstrovaní svojich potvoriek a strašidielok, nejedna mamina varecha, šatka a kus záclony padla za obeť krásnych výtvorov.

V štvrtej otázke stopovali rozhovory dospelákov a zistili, že kto sa vie hrať so slovami, ten je kráľ a všetci ho radi počúvajú. Hrali sa, smiali sa, jazyky si ohýbali pri slovných hračkách s názvami svojho mena, dedinky, rieky, pohoria, vymýšľali rozprávky na príslovia a porekadlá, V siedmom nebi boli pri listovaní Zlatej brány, Ahoj hádanka.

V piatej otázke pricestovali medzi nich z domu, knižnice, od starej mamy ako darček obľúbené knihy, urobili si super klubúky, aký mal aj pán Andersen, v Trojuží, Slovenských rozprávkach Pavla Dobšinského vystopovali najväčšiu múdrosť sveta, že v ich živote je vzácnejšie ako zlato rodina, priateľstvo, zdravie...

Šiesta otázka sa stala ich jedným veľkým snom o vysnívanej krajine – Florávií, kde je poriadok, krásne upravené miesta, v ktorej by raz chceli žiť, jej možnú podobu hľadali v knihách Jána Uličianskeho o Drakovi Plamienkovi, Veveričke Veronke, hľadali Ľudí, ktorí majú radi krásu a ktorí sa starajú o čistotu, poriadok v ich okolí. Osmijankovi zaslali množstvo kresbičiek, fotografií, papierových modelov svojej Florávie.

V siedmej otázke vystopovali v knihe Môj dedko je čerešňa príbeh Tonina a jeho zaujímavých starých rodičov súčasnej talianskej spisovateľky Angely Nanetiovej, Deduško, Dedočko a Dednožko a ich vnúčikovia - hrdinovia z knihy Operácia Orech a iné dedkoviny od Andrey Gregušovej ich rozosmievali v každom čase, Babka na rebríku Dušana Duška ich vrátila do detstva rodičov. Pátrali po zážitkoch z detstva svojich rodičov, starkých, po ich obľúbených stromoch, počas nočného spania v knižnici sadili svoj kvetináč-stromček, spievali si ľudové pesničky, čítali povesti.

Na koho sa všetci podobajú, po kom majú pekný hlas, oči, nadanie, že každý sa niekde niekomu narodil a má svoj životopis, vystopovali v ôsmej otázke aj v knihách Kristy Bendovej, ktorej sudičky do kolísky vložili aj dar písania a ona ho po celý život štedro rozdávala, nadovšetko milovala deti a písanie sa stalo jej životným poslaním. Do Bratislavy putovali k osmičkóvemu chlapčekovi úžasné jablčkové, kvetinkové rodostromy.

Kto osmijanko rád čítal, nikdy naozaj nebol sám a rástol od múdrostí, sem-tam niektorému z nich sa síce na na dovolenie s lekárskeým podpisom písmenká pomiešali, ostatní ho však nenechali v šlamastike a pomáhali ako sa dalo, kto nevládal písať, kreslil, modeloval a aj tak sa upevňovali priateľstvá, triedne kolektívy. Najkrajšie stretnutia bývajú tie naživo a tak to aj bolo v Dolnom Kubíne pri stretnutí s tetou Biznárovou, Števkovou a Osmijankom v priestoroch MsKS pri návšteve putovnej výstavy pod názvom Na návšteve v Písmenkove. Čas strávený so súťažným bulletinom sa krátil, všetko vystopované sa poukladalo do piatich veľkých škatúl na cestu do Bratislavy. Všetci netrpezlivo očakávali na MDD slávnostné vyhodnotenie súťaže, tajne dúfajúc po nejakej odmene.

A potom to prišlo ako blesk z jasného neba! Podarilo sa! Heuréka! V Dolnom Kubíne sa vyskalo, stískalo sa, malí osmijankovia z 2. C a 3. C zo Základnej školy Janka Matúšku s pedagogičkami Mgr. Zlatkou Jurčiakovou a Mgr. Ľubomírou Trnkócyovou a tetou Alou získali s Cestovnou kanceláriou TRANSTIP hlavnú cenu – celodenný zájazd do Banskej Štiavnice. Šťastie poskákalo aj po ostatných dolnokubínskych triedach - 3. A a 3. B zo ZŠ Petra Škrabáka a ušlo sa im za odmenu v 3. osmičke na balík kníh, farbičiek, spoločenských hier. Chvíle v super čitateľskej súťaži boli úžasné, plné zážitkov, múdrostí a strávený s knihou čas, vráti sa nám stokrát zas.

Alena Javorková – detské oddelenie OK AH v Dolnom Kubíne

Na Orave dobré...

Nuž, nielen dobre, ale aj kultúrne. Od januára do mája 2012 sa o tom pokúsila naša knižnica presvedčiť čitateľov všetkých vekových kategórií, ale aj širokú verejnosť prostredníctvom projektu Na Orave dobre... Tento projekt sa uskutočnil vďaka podpore Nadácie SPP.

V rámci projektu sa realizovalo niekoľko rôznorodých aktivít. S veľkým záujmom sa stretla *beseda so známym prírodovedcom a spisovateľom Miroslavom Sanigom*, a to tak v priestoroch knižnice, ako aj v Domove sociálnych služieb a zariadení pre seniorov v Dolnom Kubíne. Miroslav Saniga dokázal, že okrem toho, že je mimoriadne plodným spisovateľom, je i výborným rozprávačom. Jeho zážitky zo stretnutí s prírodou a jej obyvateľmi, podporené množstvom autorových fotografií, si získali publikum už po prvých sekundách. Súčasťou besied bola prezentácia autorových kníh spojená s autogramiádou.

Najvdáčačnejšie podujatia sú vždy tie, ktoré sú venované deťom. Obľube u detských čitateľov sa tešia najmä celonočné akcie v našej knižnici. Z nich sa v posledných rokoch stala pekná tradícia. Pre 20 detí bola pripravená *Noc oravských tradícií, zvykov a kulinárskeho potešenia*. Zúčastnené deti sa v pásme „Ja som ja a ty si kto?“ navzájom zoznámili a následne si zaspievali spolu s detským folklórnym súborom Kolovrátok v pásme ľudových pesničiek. V tvorivých dielňach pod vedením amatérskych ľudových umelcov spoznali tradičné ľudové remeslá: čipkárstvo, rezbárstvo i výrobu syrových korbáčikov. Nocľazníkov rozhýbala hra Tichá pošta, kde sa hrovou formou zoznámili s knihami regionálnych i slovenských autorov. V čitateľskej dielni spoznali novú knihu Klára a mátohy, vo výtvarnej dielni tvorili z modelovacej hmoty rôzne jaré motívy. Netradičné dobrodružstvo zažili v meste pri sadení svojho andersenovníka v priestoroch pri Mestskom úrade a napokon na hodine hlasného čítania spoznali tvorbu regionálnych autorov, strašidelné príbehy z regiónu a hádali hádanky.

Od januára do mája 2012 prebiehali *tematické podujatia zamerané na kultúrne a historické tradície Oravy*. Každé podujatie sa realizovalo počas niekoľkých stretnutí. Účastníci (zväčša žiaci miestnych ZŠ) sa mohli dozvedieť veľa o histórii, osobnostiach, významných udalostiach, pamätných miestach a povestiach mesta

Stretnutie s ochrancom prírody i ľudovým rezbárom

Dolný Kubín (podujatie Moje mesto). Rozprávanie o tradičných oravských remeslách ako pltníctvo, zvonolejárstvo, kolárstvo a ďalšie, ktoré si pamätajú len naši starí či prastarí rodičia, bolo náplňou podujatia Orava a jej život v minulosti. Oravský rok predstavil zimné a jarné regionálne zvykoslovie spojené s fašiangami, páračkami, priadkami, vynášaním Moreny, veľkonočným obdobím a sviatkom sv. Juraja. Životné osudy a dielo významných oravských osobností, prevažne literátov ako J. Matúška, P. O. Hviezdoslav, M. Kukučín, M. Figuli, M. Urban či jazykovedec Anton Bernolák, priblížil Literárny cestopis Oravy. A napokon, spoznať dejiny svojho regiónu prostredníctvom povestí významného oravského rodáka jazykovedca a spisovateľa Antona Habovštiaka mohli žiaci počas jednotlivých stretnutí podujatia Orava v časoch minulých. Súčasťou podujatí boli čitateľské dielne, kde žiaci vyhľadávali a čítali zaujímavé povesti a následne ich prezentovali spolužiakom.

V rámci projektu bol tiež vydaný biografický leták pri príležitosti 250. výročia narodenia A. Bernoláka a informačný leták Ľudová výroba a remeslá na Orave.

Stretnutie s Miroslavom Sanigom, Noc oravských tradícií, zvykov a kulinárskeho potešenia i tematické podujatia sa stretli s úspechom, o čom svedčí nielen celkový počet podujatí, ale i takmer 700 zúčastnených osôb.

Za úspešnú realizáciu projektu patrí naše poďakovanie Nadácii SPP, organizátorom, ako aj všetkým účastníkom jednotlivých aktivít a veríme, že nám spolu bude „na Orave (nielen) dobre“ aj naďalej.

Spracoval Marián Karcol

(NE)DOKONČENÝ PRÍBEH

PROGRAM
CEZHRANIČNEJ
SPOLUPRÁCE
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

TREŇCIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K R A J

V posledný deň pred veľkonočnými prázdninami, 4. apríla 2012, Oravská knižnica Antona Habovštiaka uvádzala do života netradičnú knižku pre deti s názvom (Ne)dokončený príbeh. Na jej tvorbe sa podieľali školáci zo Slovenska i Českej republiky, ktorí sa v rámci tvorivých dielní sami zahrli na spisovateľov a pomohli „veľkým“ pánom spisovateľom dotvoriť ich vlastné príbehy. České deti dokončovali dva príbehy nášho regionálneho autora Petra Hubu, deti zo Slovenska sa popasovali s textami karvinských autorov Zuzany Pospíšilovej a Michala Rybára. Fakt, že deti pracovali s inojazyčným textom, hoci nie úplne cudzím, robil túto úlohu síce zaujímavejšou, no o to ťažšou. Celkove sa do tvorby knihy zapojilo viac ako 1000 detí z dolnej Oravy a Karvinej, no do knižky sa nakoniec dostali len tie najlepšie. Čitateľovi ponúknu jedinečnú možnosť dozvedieť sa, ako sa z pohľadu detí podarilo statočnému Aramadovi získať prísady na liek pre chorého otca, ako Honzík hľadal strateného kohútika Lumpíka, či sa krásna Anna vydala za deväťhlavého draka, ale aj to, ako sa Dolný Kubín stal mestom. Aby čítanie bolo pútavejšie a ako to má v každej správnej detskej knihe byť, príbehy sú výtvarne stvárnené. Mladí výtvarní umelci sa podujali jednotlivé príbehy ilustrovať, a to formou

komiksu. Na každej dvojstránke tak vedľa seba prebieha dej v textovej aj obrázkovej podobe.

Úlohy krstnej mamy sa zhostila pedagogička ZUŠ P. M. Bohúňa v Dolnom Kubíne Mgr. Anna Gajdošíková. Vzhľadom na termín podujatia sa krstilo predveľkonočne, bahniatkami a veľkonočnými sladkosťami. Ešte pred samotným aktom riaditeľ knižnice Peter Huba odovzdal vecné ceny najlepším tvorcom, čestné uznanie si odniesli všetci tí, ktorým sa práce podarili.

Spolu s knihou vydala knižnica i záložky s detskými ilustráciami, pričom jedna strana záložky reprezentuje slovenskú a druhá českú stranu. Súčasťou podujatia bola tiež výstava najlepších detských ilustrácií.

Na záver chcem poďakovať Petrovi Hubovi, Zuzane Pospíšilovej a Michalovi Rybárovi za poskytnutie autorských textov, všetkým deťom, ktoré sa zapojili do ich dotvárania a ilustrovania, pedagógom, ktorí umožnili žiakom podieľať sa na týchto aktivitách v rámci svojich vyučovacích hodín, a v neposlednom rade Alene Javorkovej, Tatiane Labdovej, Marii Bartulcovej, Andrei Hradilovej a Michale Unuckovej za realizáciu a organizačné zabezpečenie tvorivých literárnych a výtvarných dielní.

Publikácia bola vydaná v rámci mikroprojektu „Výpravy za vzájomným kultúrnym poznaním“. Tento mikroprojekt je spolufinancovaný Európskou úniou, z prostriedkov Fondu mikroprojektov spravovaného Trenčianskym samosprávnym krajom.

Marián Karcol

Z prezentácie knihy Nedokončený príbeh

KALENDÁRIUM významných výročí osobností Oravy v roku 2013

V januári

si pripomíname...

Anton Bernolák

jazykovedec, kodifikátor prvej spisovnej slovenčiny, k. kňaz
3. 10. 1762 Slanica, zaniknutá obec-15. 1. 1813 Nové Zámky

Pochádzal zo zámožnej zemianskej plátennícko-farbiarskej rodiny. R. 1778-80 študoval poetiku a rétoriku v seminári v Bratislave, r. 1780-82 filozofiu na akadémii v Trnave, r. 1783-84 teológiu na univerzite vo Viedni, r. 1784-87 v generálnom seminári v Bratislave, kde sústredil okolo seba horlivých bohoslovcov v spoločnosti Societas excolendae linguae Slavicae, v ktorej sa zamerali na poznanie a pestovanie slovenského jazyka. R. 1787-91 r. k. kaplán v Čeklísi (Bernolákove), r. 1791-97 tajomník arcibiskupského vikariátu v Trnave, r. 1797-1813 farár v Nových Zámkoch. Kodifikátor prvého spisovného jazyka Slovákov, nazvaného aj bernolákovčina, ktorú uzákonil na základe typu kultúrnej západoslovenčiny. Celý život pracoval na rozsiahlom slovníku slovenského jazyka, ktorý vyšiel po jeho smrti v 6. zv. ako Slovar slovenský, česko-latinsko-nemecko-uhorský (1825-27). Bol vedúcou osobnosťou literárno-vydavateľského spolku Slovenské učené tovarišstvo, ktorý mal pobočné stánky na celom Slovensku, nadväzoval na tradíciu učených spoločností a usiloval sa o nadkonfesionálnu spoluprácu katolíckej a ev. inteligencie na začiatku slovenského národného obrodzenia.

Anton Pavol Bulla

folklorista, hudobník, úradník
29. 1. 1843 Ústie nad Oravou-5. 9. 1873 Dolný Kubín

Pôsobil ako stoličný úradník, advokátsky koncipient a adjunkt slúžnovského úradu v Dolnom Kubíne. Aktívny divadelný ochotník, r. 1871 bol zakladateľom spevokolu Lýra v Dolnom Kubíne. Venoval sa zbieraniu a úprave ľudových piesní. Publikoval verše v časopisoch, autor hry Zelený vienok (1864).

Ignác Grebáč-Orlov

(pseud. G. Orlov, Vraňák, Vraňár)
spisovateľ, redaktor, verejný činiteľ, katolícky kňaz
25. 1. 1888 Námestovo-26. 4. 1957 Ružomberok

Od r. 1911 pôsobil ako kaplán vo Veličnej, r. 1913 v Smižanoch, počas prvej svetovej vojny r. 1914-1918 bol poľným kurátorom na východnom fronte, po vojne prof. gymnázia a redaktor v Ružomberku, od r. 1921 až do smrti farár a dekan vo Veličnej. Spoluzakladateľ Slov. ľudovej strany, spolupracovník A. Hlinku, r. 1922-1935 poslanec Národného zhromaždenia. Básnické prvotiny vydal v zbierke Piesne a dumky (1914). Výraznejšie sa prezentoval ako dramatik spoločenskými a biblickými hrami. Venoval sa aj prekladateľskej činnosti. R. 1919-1920 redigoval časopis Duchovný pastier, bol zodpovedným redaktorom týždenníka a potom denníka Slováč v Ružomberku.

Helena Hegerová-Nováková

múzejníčka, publicistka, učiteľka
16. 7. 1899 Dolný Kubín-27. 1. 1983 Dolný Kubín

R. 1919-1950 pôsobila ako učiteľka, 1950-1953 kustódka Čaplovičovej knižnice, 1957-1970 riaditeľka Múzea P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne. Prispela k propagácii diela P.O. Hviezdoslava doma i v zahraničí. Iniciátorka a od r. 1954 spoluorganizátorka súťaže v umeleckom prednese Hviezdoslavov Kubín.

Ignác Kolčák

akademický maliar
16. 5. 1931 Sihelné-20. 1. 2008 Bratislava

Venoval sa maliarskej a kresliarskej tvorbe. Pôsobil v Oravskom Podzámku a v Dolnom Kubíne, r. 1965 spoluzakladateľ Oravskej galérie v Dolnom Kubíne, aktívne sa podieľal na koncepcii využitia a ochrany kultúrnych pamiatok Oravy. R. 1970-1975 bol riaditeľom Oravskej galérie, organizačne a autorsky prispel k vybudovaniu trvalej expozície tradičného umenia na Oravskej priehrade-Slanickom ostrove umenia. Od r. 1980 tvoril v slobodnom povolaní, od r. 1978 v Bratislave.

Vo februári

si pripomíname...

Edmund Peter Bárdoš

regionálny historik, katolícky kňaz

27. 2. 1918 Podbiel-8. 9. 1999 Habovka

R. 1944 bol ordinovaný za r. k. kňaza. Po štúdiách sa stal kaplánom v Zubrici, kde ho zatkla nemecká polícia a odtransportovala do koncentračného tábora v Sachsenhausene. Od novembra 1945 pôsobil ako kaplán, od r.1951 farár v Habovke, kde od r. 1993 žil na dôchodku. Spracoval obsiahle dejiny habovskej farnosti *História parochialis ecclesiae Habovkaensis* (1998), ktoré ostali v rkp.

Jozef Bencúr

(Benzur, Bentzur)

právny historik, pedagóg

28. 2. 1728 Jasenová-21. 8. 1784 Bratislava

R. 1755-1760 a r. 1771-1776 bol rektorom ev. lýcea v Kežmarku, medzitým r. 1760-1771 v Bratislave, od r. 1776 bratislavský senátor. Ako pedagóg pozdvihol úroveň škôl, na ktorých pôsobil, v Kežmarku sa pričínil o postavenie novej budovy lýcea. Pracoval v komisii pre reformu školstva v Uhorsku, prívrženec osvietenského absolutizmu. Autor geograficko-historických a právnických prác, v ktorých dokazoval právo panovníka na absolutistickú formu vlády. Za vedeckú prácu odmenený Máriou Teréziou, povýšený do šľachtického stavu.

Martin Hattala

jazykovedec, univerzitný profesor

4. 11. 1821 Trstená-11. 2. 1903 Praha

Krátko bol r. k. kaplánom v Bzovíku a v Hodruši, r. 1850-54 profesor na gymnáziu v Bratislave, od r. 1854 prednášal slovanskú filológiu na Filozofickej fakulte českej univerzity v Prahe, r. 1861 univ. profesor. Z hľadiska dejín slovenskej jazykovedy a spisovnej slovenčiny ako jej kodifikátor sa radí s A. Bernolákom, L. Štúrom a M. M. Hodžom k jej najvýznamnejším postavám. Už v čase viedenských štúdií zostavil stručnú gramatiku slovenčiny, ako príslušník mladobernolákovského hnutia sa zapojil do práce v jazykovom výbore štúrovského spolku Tatrín. S M. M. Hodžom sa zasadzoval za úpravu štúrovskej slovenčiny a jej fonetický princíp navrhoval nahradiť etymologickým. Po definitívnom uzákonení spisovnej slovenčiny, prijatom na schôdzke štúrovcov a bernolákovcov v októbri 1851 v Bratislave, z ich poverenia napísal *Krátku mluvnicu slovenskú* (1852) ako normatívnu príručku slovenčiny, ktorá sa stala základom pri spracovaní ďalších slov. gramatík až do vydania *Cambelovej Rukoväti spisovnej reči slovenskej* (1902). Po odchode do Prahy sa venoval štúdiu češtiny a iných slovanských jazykov, slovenčinou sa zaoberal už iba okrajovo.

Juraj Matúška

národnokultúrny dejateľ, sudca

14. 11. 1809 Dolný Kubín-24. 2. 1898 Liptovský Mikuláš

Po štúdiách pôsobil ako ev. kaplán v Liptovskom Mikuláši, farár v Istebnom, sedriálny sudca v Liptovskom Mikuláši. R. 1837 bol spoluzakladateľom a prvým predsedom Spoločnosti vychovávateľskej oravského bratstva, ktorá zohrala záslužnú úlohu pri rozvoji školstva na Orave, zakladajúci člen Tatrína. Zúčastnil sa na memorandovom zhromaždení v Martine r. 1861. Člen MS, prívrženec Novej školy slov. Skladal duchovné piesne.

V marci

si pripomíname...

Vavrinec Čaplovič

zberateľ kníh, úradník

5. 3. 1778 Jasenová-25. 12. 1853 Bratislava

Po štúdiách od r. 1798 pracoval v službách Oravskej stolice, od r.1810 bol osobným tajomníkom riaditeľa Oravského panstva, od r. 1812 archivár Zičiovskej rodiny v Bratislave, r. 1820-1835 notár regulačných prác na Dunaji. Zberateľstvu kníh sa venoval už počas štúdií, potom v období pôsobenia na Orave a najmä v Bratislave. Zhromaždil knižnicu okolo 45 000 zv., ktorú r. 1839 venoval Oravskej stolici. V nasledujúcom desaťročí ju previezli do Dolného Kubína a v r. 1907-1911 postavili pre ňu v Dolnom Kubíne budovu, v ktorej je Bibliotheca Čaplovičiana dodnes.

Theo H. Florin

(obč. m. Teodor Herkel')

básnik, redaktor, diplomat, organizátor kultúrneho života

10. 4. 1908 Dolný Kubín-11. 3. 1973 Dolný Kubín

V r. 1932-1934 žil v Novom Sade, r.1934-1940 v Paríži, kde redigoval periodiká Slov. hlas, 1939 Nový život, 1939-1940 Slov. chýrnik, súčasne pôsobil ako pracovník kancelárie čs. kolónie vo Francúzsku. R. 1941-1945 bol pracovníkom čs. exilovej vlády v Londýne, kde r. 1942-1945 vydával mesačník Nové časy. Po vojne r. 1945-1946 pracoval v diplomatických službách v Paríži, 1946-1948 vo Washingtone, 1948-1950 bol osobným tajomníkom V. Clementisa v Prahe. R. 1950-1953 nezákonne väznený, od r. 1953 žil v Dolnom Kubíne, kde sa venoval literárnej tvorbe, kultúrnej a vydavateľskej činnosti. Intenzívne sa básnickej tvorbe venoval od 60. rokov. Zaslúžil sa o organizovanie celoslov. prehliadky umeleckého prednesu Hviezdoslavov Kubín, vydal slovníkovú príručku Oravci v slovenskej kultúre.

Adam Hlovík

zberateľ ľudových piesní, literát, evanjelický kňaz

6. 3. 1793 Párnica-29. 3. 1851 Gíraltovce

Študoval v Banskej Bystrici, Debrecene, teológium na ev. kolégiu v Prešove. Od r. 1826 ev. kňaz v Kladzanoch, r. 1832 v Gíraltovciach, r. 1836 tamojší senior. Na podnet J. Kollára zbieral zemplínske a šarišské ľudové piesne, jeho zbierka bola základom výberu do Národných spievaniek (1834-35). Autor prózy, náboženskej poézie, prekladov Homérových básní. Postavil sa proti štúrovskej spisovnej slovenčine za bibličtinu, dokonca za spisovnú šarištinu.

Jozef Kohuth

literárny historik, katolícky kňaz

1. 3. 1828 Ústie nad Oravou-16. 5. 1900 Dolný Kubín

Od r. 1851 pôsobil ako kaplán v Rabči a v Liskovej, od r. 1853 administrátor a od r. 1856 farár v Dolnom Kubíne, r. 1868 vicearchidiakon a škôldozorca, r. 1892 dekan dolnooravského obvodu. Publikoval listinné materiály k dejinám Oravy a Slovenska v Slov. letopise, z pripravovanej monografie Oravy uverejnil len zlomky. V rkp. zanechal genealogické zbierky oravských rodín, životopisy oravských dejateľov, ako aj Krátke dejiny Slovenska. Ťažisko jeho práce je v literárnohistorickom výskume. Bol funkcionárom Spolku sv. Vojtecha.

Aurel Styk

prekladateľ, redaktor, úradník

1. 1. 1864 Mlynky-5. 3. 1958 Turčianska Štiavnička, poch. v Dolnom Kubíne

Po štúdiách pôsobil ako účtovník filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne, po r. 1918 finančný riaditeľ. Angažoval sa v snemových voľbách za slovenských kandidátov, venoval sa kultúrno-osvetovej a hospodárskej práci, s manželkou navštívoval v Dolnom Kubíne divadelné predstavenia, s ktorými sa zúčastňovali na národných slávnostiach v Martine. R. 1902-1903 bol redaktorom Liptovsko-oravských novín, spoluzakladateľ Ľudovej banky v Námestove a i. Prekladateľ ruskej klasickej literatúry do slovenčiny.

Viktor Trstenský

(pseud. Vincent Tatranský)

náboženský spisovateľ, katolícky kňaz, pápežský prelát

28. 3. 1908 Trstená-7. 12. 2006 Trstená

Pôsobil ako kaplán v Levoči, od r.1934 farár v Reľove a od r.1938 v Dolnom Kubíne. R. 1949 bol prvý raz zatknutý a do r. 1954 väznený vo viacerých väzniciach, r. 1958 zatknutý druhý raz. V pastorácii pôsobil 25 rokov, naposledy r. 1969-1974 v Starej Ľubovni. R. 1947 dostal od sv. Otca Pia XII. titul monsignora, r. 1994 od sv. Otca Jána Pavla II. titul pápežský prelát. Množstvo článkov publikoval v Katolíckych novinách a iných časopisoch, je autorom biografických a autobiografických kníh. R. 2001 vyznamenaný Pribinovým krížom 1. triedy.

Arnold Weisz-Kubínčan

maliar, ilustrátor, grafik

3.3.1898 Ujscie, Poľsko-1945 Mauthausen, Rakúsko, resp.1944 Sachsenhausen, Nemecko

R. 1917 prerušil štúdium dekoratívneho sochárstva v Budapešti a narukoval. Bojoval na balkánskom a talianskom fronte. Od r. 1918 pokračoval v štúdiách na výtvarnej akadémii v Berlíne. R. 1923 sa vrátil do Dolného Kubína, r. 1934 sa usadil v Martine a začal používať prírmenie Kubínčan. Od r. 1939 pre svoj židovský pôvod pracoval v nedobrovoľnej izolácii vo svojom ateliéri v Martine. Zúčastnil sa na protifašistickom odboji, zahynul v koncentračnom tábore. Na Orave stvárnil motívy, ktoré čerpal z prírodného prostredia kraja. Venoval sa aj ilustrácii.

V apríli

si pripomíname...

Theo H. Florin

(obč. m. Teodor Herkel')

básnik, redaktor, diplomat, organizátor kultúrneho života

10. 4. 1908 Dolný Kubín-11. 3. 1973 Dolný Kubín

V r. 1932-1934 žil v Novom Sade, r.1934-1940 v Paríži, kde redigoval periodiká Slov. hlas, 1939 Nový život, 1939-1940 Slov. chýrník, súčasne pôsobil ako pracovník kancelárie čs. kolónie vo Francúzsku. R. 1941-1945 bol pracovníkom čs. exilovej vlády v Londýne, kde r. 1942-1945 vydával mesačník Nové časy. Po vojne r. 1945-1946 pracoval v diplomatických službách v Paríži, 1946-1948 vo Washingtone, 1948-1950 bol osobným tajomníkom V. Clementisa v Prahe. R. 1950-1953 nezákonne väznený, od r. 1953 žil v Dolnom Kubíne, kde sa venoval literárnej tvorbe, kultúrnej a vydavateľskej činnosti. Intenzívne sa básnickej tvorbe venoval od 60. rokov, keď vydal výbery starších i novších básní. Zaslúžil sa o organizovanie celoslov. prehliadky umeleckého prednesu Hviezdoslavov Kubín, vydal slovníkovú príručku Oravci v slovenskej kultúre.

Andrej Halaša

divadelník, prekladateľ, redaktor, publicista, etnograf

17. 9. 1852 Zásكالie-4. 4. 1913 Martin

Sprvu bol advokátskym koncipientom v Dolnom Kubíne, od r. 1874 pôsobil ako samostatný advokát v Martine. Od mladosti sa angažoval v slovenskom národnom hnutí, postupne sa vypracoval na jednu z popredných slovenských osobností v oblasti divadelníctva, kultúry, literatúry a vlastivedného bádania. Funkcionár, ideológ a publicista Slovenskej národnej strany, spolupracovník Živeny a Kníhtlačiarkeho účastinárskeho spolku, redaktor a vydavateľ slovenskej tlače, organizátor spoločenského života, r. 1888 sa pričínil o postavenie Národného domu, r. 1893 o založenie Muzeálnej slovenskej spoločnosti a r. 1908 Slovenského múzea v Martine. R. 1875-1913 ústredná postava divadelnej zložky Slovenského spevokolu, ako jej správca vypracoval organizačný poriadok, ako režisér naštudoval vyše 300 predstavení a sám vytvoril okolo 170 hereckých úloh. Pripravoval repertoár pre ochotnícke divadlo v celoslovenskom rámci, vydával viacero knižných edícií, plodný prekladateľ a upravovateľ dramatických diel inonárodných literatúr. Ako etnograf a folklorista sa zamerl na zbieranie textov slovenských ľudových piesní (až 25 tisíc), ktoré sčasti vydal knižne (Písne slovenské, 1880), podieľal sa na zostavení Zborníka slovenských národných piesní 2 (1874) a zbierky Slovenské spevy 1-2 (1880-1890).

Elena Hroboňová

ľudovýchovná pracovníčka, spisovateľka, úradníčka

17. 4. 1903 Istebné-12. 9. 1961 Dolný Kubín

R. 1919-22 úradníčka v Dolnom Kubíne, r. 1923-24 v Martine, r. 1924 v Bratislave a r. 1925-26 v Prievidzi, r. 1928-40 učila v Štefánikovom ústave v Martine, potom inštruktorka ľudovýchovných kurzov pre Slovensko. R. 1940-44 organizátorka ilegálneho protifašistického odboja, r. 1944-45 SNP. Jej literárna tvorba má prevažne ľudovýchovný charakter. Písala verše, ale najmä poviedky, v ktorých beletrizovanou formou poučala o základných zdravotníckych a osvetových otázkach. Mnohé práce ostali v rkp (básne, novely, 3 divadelné hry, prednášky a i.).

Ondrej Kalina

(obč. m. Ján Smetanay, resp. Smetana)

prozaik, publicista, básnik, prekladateľ

24. 11. 1867Vetičná-19. 4. 1953 Dolný Kubín

R. 1897-1902 archivár Zemského úradu v Prahe, r. 1902-03 tajomník SSV v Trnave, r. 1904-19 účtovník filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne, r. 1919-37 knihovník Čaplovičovej knižnice a správca Župného archívu, súčasne profesor na obchodnej akadémii v Dolnom Kubíne. Prekladal z latinskej, anglickej a gréckej literatúry (Musaios, Homér, Dickens, Shakespeare), v literárnej kritike sa zamerl na Hviezdoslavovu epiku a jeho shakespeareovské preklady. Ako archivár a knihovník sa sprvu zaoberal českými stredovekými listinami, neskôr regionálny historik Oravy, spoluzakladateľ Spolku oravského múzea. Zaslúžil sa o spracovanie fondu Čaplovičovej knižnice.

František Skyčák

politik, podnikateľ, publicista, redaktor

15.5.1870 Klin-9.4.1953 Pohranice

Úradník Tatrabanky v Martine a filiálky Úverovej banky v Trstenej, r. 1902 zakladateľ a majiteľ Ľudovej banky. Vyrastal v národnouvedomelom prostredí, na gymnáziu v Levoči spolu s V. Šrobárom a inými študentmi z Liptova a Oravy zakladateľ

študentského krúžku, po prezradení spolku bol spolu s ďalšími pre tzv. panslavizmus vylúčený zo všetkých škôl v Uhorsku. V Prahe aktívne pracoval v spolku Detvan. Na Orave zakladal katolícke spolky, ochotnícke divadlo, mecén národno-kultúrnych podujatí, slovenských študentov a tlače, priatelil sa s P. O. Hviezdoslavom, v jeho dome sa schádzali slovenskí a českí vlastenci, písal národnoobranne články. Po roku 1918 prispieval najmä do Slováka a Pera, r. 1933 založil a do r. 1936 ako zodpovedný redaktor viedol regionálny mesačník Naša Orava.

V máji

si pripomíname...

Jozef Emanuel Cubínek

publicista, prekladateľ, učiteľ

14. 5. 1913 Oravská Polhora-30. 12. 1965 Svätý Jur

Do gymnázia chodil v Trstenej a Skalici, kde r. 1934 maturoval ako príslušník františkánskej rehole. Teológiu študoval v Bratislave a r. 1935-36 v Záhrebe. Katechéta na gymnáziách v Bratislave, Skalici a Malackách, kde vyučoval aj taliančinu a slovenčinu, r. 1950 zamestnanec Spolku svätého Vojtecha v Trnave, potom správca fary v Skalici. Písal verše, novely a články do časopisov (Plameň, Kultúra, Katolícke noviny a i.), neskôr sústavne prekladal z chorvátskeho a latinského jazyka s osobitným zameraním na diela katolíckych autorov.

Pavol Florek

historik, verejný činiteľ, stredoškolský profesor

25. 3. 1895 Krušetnica-11. 5. 1963 Vrútky

Pôsobil ako stredoškolský profesor v Košiciach, Dolnom Kubíne, Rimavskej Sobote, Martine, dva roky pracovník Ministerstva školstva a národnej osvety, od r. 1948 robotník v Martine, r. 1955-56 archivár a knihovník Št. mincovne v Kremnici, od r. 1956 pracovník knihovného oddelenia MS v Martine. Predstaviteľ politiky a ideológie HSĽS. R. 1945 emigroval do Rakúska a odtiaľ do Talianska, r. 1947 sa vrátil do vlasti. V odbornej spisbe sa venoval hlavne histórii Turca, v rkp. zostala jeho práca o Čaplovičovej knižnici. Od roku 1936 redigoval Sborník MSS, Sborník Spolku prof. Slovákov. Od roku 1940 bol predsedom Zväzu slovenských múzeí a správca Slovenskej národnej knižnice.

Ján Jamnický

herec, režisér, scenárista, divadelný pedagóg

20. 5. 1908 Jasenová-4. 8. 1972 Poprad

R. 1926-28 študoval na Lekárskej fakulte UK, r. 1928-32 na Právnickej fakulte UK, zároveň herectvo na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave. R. 1932-45 a r. 1949 herec a režisér činohry SND, súčasne r. 1937-44 prednášal teoretické predmety a hereckú prax na Hudobnej a dramatickej akadémii, r. 1945-49 scenárista a režisér Čs. filmu, r. 1949-52 prednášal činohernú tvorbu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, od r. 1953 sa príležitostne venoval herectvu a recitátorstvu, r. 1957-58 prednášal javiskovú bábkohereckú reč na Divadelnej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe. Významný predstaviteľ slovenského avantgardného divadla v 40. rokoch. Ťažisko jeho umeleckej práce najprv spočívalo v herectve, v SND vytvoril takmer 80 najmä hrdinských a patetických postáv v hrách slovenských i svetových autorov. V SND inscenoval 24 hier a rozprávok. Vyvrcholením a syntézou jeho umeleckých úsilí boli inscenácie veršovaných hier svetovej klasiky. Blízky vzťah mal k poézii, vytvoril osobitnú školu javiskovej školy. V Čs. filme sa venoval réžii dialógov, príprave scenárov, stvárnil herecké úlohy vo filmoch. R. 1949 sa zaslúžil o vznik Vysokej školy múzických umení. Literárne činný, venoval sa divadelnej publicistike a esejistike.

Martin Kukučín

(obč. m. Matej Bencúr)

prozaik, dramatik, publicista, lekár

17. 5. 1860 Jasenová-21. 5. 1928 Pakrac, Chorvátsko

R. 1878-84 pôsobil ako učiteľ a kantor v Jasenovej, po štúdiách medicíny sa pokúšal praxovať v Bratislave, Innsbrucku a vo Viedni. Usiloval sa získať miesto na Slovensku, napokon r. 1894-1906 pôsobil ako obvodný lekár v obci Selce na ostrove Brač v Dalmácii. R. 1906 sa vzdal miesta obecného lekára a rozhodol sa odísť medzi chorvátskych vysťahovalcov do Južnej Ameriky do Antofagasta. V Santiagu absolvoval r. 1907-08 nemocničnú prax potrebnú na nostrifikáciu, od r. 1908 bol mestským lekárom v Punta Arenas v Chile. R. 1922-24 bol na Slovensku, hlavne v Bratislave, Martine a v Jasenovej a inde, navštívil miesta spojené s revolučnými udalosťami rokov 1848-49. R. 1924-25 žil zväčša v Juhoslávii (Split, Záhreb, Crkvenica, Lipik), v októbri r. 1925 bol v Bratislave a v Prahe, v novembri r. 1925 odišiel so ženou do Južnej Ameriky usporiadať majetkové veci, na jar r. 1926 sa vrátil do Juhoslávie, kde žil v kúpeľoch Lipik, zomrel v

nemocnici v Pakraci. Jeho telesné pozostatky previezli na Slovensko a v októbri 1928 ich uložili na cintoríne v Martine. Čelný predstaviteľ realizmu, ktorý ovplyvňoval vývinové tendencie prozaickej tvorby na Slovensku. Humorne a tragikomicky ladené dielka, verne zobrazujúce súveké slovenské zemanstvo, inteligenciu a predovšetkým typy z ľudových vrstiev, publikoval od r. 1883 spočiatku časopisecky. V dalmatínskom prostredí pokračoval v poviedkovej a novelistickej tvorbe, pričom vrchol dosiahol spoločensko-psychologickým románom s dalmatínskou dedinskou tematikou Dom v stráni. Pokúsil sa i o dramatickú tvorbu, knižne vyšli divadelné hry s dedinskou tematikou, napísal aj historickú hru.

V júni

si pripomíname...

Ján Johanides

prozaik

18. 8. 1934 Dolný Kubín-5. 6. 2008 Šaľa

Ján Johanides vstúpil do literatúry v roku 1958 v kruhu autorov Mladej tvorby a stal sa popredným predstaviteľom modernej slovenskej prózy. Od r. 1957 pracoval ako podnikový psychológ v závode Tesla v Nižnej na Orave, r. 1961-1963 referent literárneho oddelenia Zväzu slov. spisovateľov, r. 1963-1964 dramaturg a redaktor v Bratislave, od r. 1965 žil v Dolnom Kubíne, Martine, Trnenci nad Váhom a od r. 1972 trvale v Šali ako spisovateľ z povolania. V 80. rokoch bol pracovníkom Ústavu umeleckej kritiky a divadelnej dokumentácie. Preklady jeho próz vyšli vo viacerých jazykoch.

Peter Tomkuliak

(Tomkuljak)

národnokultúrny pracovník, publicista, katolícky kňaz

15. 6. 1838 Krivá-30. 9. 1894 Zvolen

Agilný kultúrny a osvetový pracovník, venoval sa zbieraniu národopisného materiálu, hospodárskej a náboženskej osvete. Zásťanca čs. vzájomnosti, udržiaval kontakty s českými vlastencami, vynikajúci rečník.

Anna Veselovská

(rod. Hamuljaková)

zberateľka ľudovej slovesnosti

11. 6. 1787 Oravská Jasenica-1. 3. 1858 Námestovo

Sestra Martina Hamuljaka, s ktorým udržiavala stále kontakty, spoluvytvárala národne uvedomelú rodinu. S dcérami Annou, Teréziou a Žofiou zbierali ľudové piesne, príslovia a hádanky, ktoré sa dostali do Kollárových Národných spievaniak (1834-35), kde sú uvedené v zozname zberateľov z Oravskej stolice. V Archíve literatúry a umenia v SNK sa zachovala ich zbierka ľudových piesní a hádaniek pod názvom Baboni a Hádky.

Mikuláš Zmeškal

hudobný skladateľ, úradník

20. 11. 1759 Leštiny-23. 6. 1833 Viedeň

Hudobne vzdelaný, základy hry na klavíri a na violončele získal pravdepodobne v rodisku, potom študoval 6 rokov hru na violončele u A. Krafta vo Viedni. Pôsobil ako úradník Hontianskej stolice, potom 3 roky advokátsky kandidát u advokáta Benického v kráľovskej tabuli v Pešti, r.1784-1824 úradník, nakoniec jeden z riaditeľov a radca dvorskej kancelárie, na dôchodku žil vo Viedni. Vynikajúci violončelista, venoval sa aj skladbe komornej hudby, v ktorej vychádzal z tvorby baroka. R. 1776-1792 zložil 16 sláčikových kvartet. Vo Viedni získal významné postavenie v hudobnom živote mesta, jeden z najbližších priateľov L. van Beethowena.

Ivan Branislav Zoch

(pseud. Branislav, I. Br. Jasenovský, Ivan Broz a i.)

spisovateľ, encyklopedista, prekladateľ, pedagóg

24. 6. 1843 Jasenová-27. 12. 1921 Modra

Po štúdiách pôsobil ako profesor slovenského gymnázia v Revúcej, po jeho násilnom zatvorení r. 1874 odišiel do Jasenovej, r. 1875 správca dielne na výrobu sudov v Krupine, r. 1876-79 a 1882-89 profesor na reálke v Osijeku, r. 1879-82 riaditeľ gymnázia v Sarajeve, r. 1889-1908 v Petrinji, od r. 1908 žil v Modre. Polyhistor a encyklopedista, okrem pedagogiky a psychológie sa zaoberal aj fyzikou, matematikou, chémiou, meteorológiou, geológiou, botanikou, zoológiou a ďalšími disciplínami, autor vyše 270 prác a štúdií. Počas pôsobenia na slovenskom gymnázium v Revúcej vybudoval špeciálne kabinety, chemické a prírodopisné zbierky, zaviedol vyučovanie telocviku, zriadil školskú knižnicu, osvetový

a divadelný krúžok, s ktorým našťudoval 22 predstavení. V literárnej oblasti autor anekdot, cestopisných črt, humoresiek, poviedok a beletrizovaných príhod, zostavil zbierku divadelných hier pre mládež Malý herec (1890), venoval sa aj prekladateľskej tvorbe. Ako jazykovedec venoval pozornosť odbornej slovenskej terminológii (matematickej, fyzikálnej, telocvičnej). V rozličných časopisoch publikoval recenzie, nekrológy a životopisné portréty viacerých osobností.

V júli

si pripomíname...

Fedor Ballo

redaktor, prekladateľ, diplomat
10. 6. 1920 Dolný Kubín-31. 7. 1998 Paríž

Po štúdiách pracoval ako redaktor Národných novín v Martine, od r. 1943 v Slov. akadémii vied a umení v Bratislave, zapojil sa do SNP. Od r. 1945 pracoval na Ministerstve zahraničných vecí v Prahe, od r. 1949 v diplomatických službách v Paríži. Od r. 1958 bol redaktorom zahraničnej literatúry vo vydavateľstve TATRAN a šéfredaktor časopisu Revue svetovej literatúry v Bratislave. Roku 1968 zastupoval Československo v UNESCO v Paríži. Trinásť rokov pracoval v audiovizuálnej oblasti v Centre Georges Pompidou v Paríži. Prekladal z francúzskej a nemeckej literatúry, publikoval štúdie o svetovej literatúre a o medzinárodných vzťahoch, články a memoáre.

Ferko Urbánek

spisovateľ, dramatik, úradník
31. 7. 1858 Všetín, Česko-10. 12. 1934 Bratislava

Po štúdiách pôsobil ako úradník, r. 1883-1886 v kancelárii advokáta Ignáca Radlinského v Dolnom Kubíne, kde sa stýkal s P.O. Hviezdoslavom, M. Kukučínom, F. Bullom a i. Významný autor populárnych dramatických diel, napísal vyše 50 hier a tlačou vydal 35 hier, ktoré sa často hrávali na ochotníckych a profesionálnych scénach. Na Orave sa zúčastňoval na organizovaní kultúrneho života, nacvičoval a hrával divadlá.

V auguste

si pripomíname...

Ignác Gessay

novinár, redaktor, publicista, krajský pracovník
17. 6. 1874 Tvrdošín-12. 8. 1928 Bratislava

Po štúdiách pracoval ako učiteľ na viacerých miestach na Orave, r. 1899 odišiel do USA, kde sa venoval novinárskej práci. R. 1918 bol zakladateľom orgánu Slovenskej ligy v Amerike Nové Slovensko. Od r. 1920 žil na Slovensku a venoval sa otázkam repatriácie amerických Slovákov, pre ktorých vydával časopis Americký Slovák, zakladateľ Slovenskej ligy na Slovensku. Organizátor národného, kultúrneho a politického života slov. krajanov v USA. Po r. 1914 spoluorganizátor prvého čs. odboja, zúčastnil sa na príprave Clevelandskej dohody, r. 1918 signatár Pittsburskej dohody, r. 1919 člen čs. delegácie na Mierovej konferencii v Paríži. Autor kultúrno-politickej a osvetovej publicistiky, krátkych próz a veršov didaktického zamerania, v americkej slov. tlači publikoval okolo 5000 príspevkov.

Mária Jančová

(obč. m. Terézia Hečková)
poetka, spisovateľka pre deti a mládež, učiteľka
25. 12. 1908 Dolná Lehota-18. 8. 2003 Bratislava

R. 1930-1939 pôsobila ako učiteľka na ľudových školách, r. 1940-1946 žila vo Svätom Jure a v Dolnej Lehote, r. 1948-1960 žila s manželom Františkom Hečkom v Martine, r. 1961-1966 bola redaktorkou vo vydavateľstve Mladé letá v Bratislave, kde od r. 1966 žila na dôchodku. Vydala básnické zbierky, knihy poviedok, v tvorbe pre deti a mládež sa výraznejšie prezentovala knihou Rozprávky starej matere, na základe autopsie koncipovala rozprávkové knihy. Svoje detstvo, mladosť i oravskú dedinu stvárnila v niekoľkých knižkách.

Mikuláš Sontág

(Szontágh)
lekár, botanik, organizátor turistiky, publicista
11. 8. 1843 Dolný Kubín-2. 12. 1899 Nový Smokovec

R. 1873-1876 viedol vodoliečebný ústav v Starom Smokovci, r. 1876 založil a viedol prvý liečebný klimato-terapeutický ústav tuberkulózy v Novom Smokovci. Venoval sa balneológii, botanike, medicíne, klimatológii, meteorológii, výskumu

a popularizácii Vysokých Tatier. Jeden z prvých lyžiarov a horolezcov v Uhorsku, organizátor turistiky, horskej vodcovskej a záchranej služby vo Vysokých Tatrách. Spoluzakladateľ meteorologickej stanice v Novom Smokovci. Autor prác o liečení pľúcnych chorôb a Basedovovej choroby vo Vysokých tatrách, štúdií na lekárske témy, ako aj turistických sprievodcov po Vysokých Tatrách.

Eudovít Žilinec

ovocinár, publicista, účtovný úradník
1. 8. 1913 Hruštín-5. 11. 1991

Zaslúžil sa o šírenie znalostí o pestovaní ovocia u záhradníkov. Založil ľudovú ovocinársku univerzitu v Bratislave, tajomník Čs. ovocinárskeho zväzu záhradkárov, organizátor mestských a okresných výstav ovocia, zeleniny a liečivých rastlín.

V septembri

si pripomíname...

Anton Pavol Bulla

folklorista, hudobník, úradník
29. 1. 1843 Ústie nad Oravou-5. 9. 1873 Dolný Kubín

Pôsobil ako stoličný úradník, advokátsky koncipient a adjunkt slúžnovského úradu v Dolnom Kubíne. Aktívny divadelný ochotník, r. 1871 bol zakladateľom spevokolu Lýra v Dolnom Kubíne. Venoval sa zbieraniu a úprave ľudových piesní. Publikoval verše v časopisoch, autor hry Zelený vienok (1864).

Vladimír Čaplovič

literárny historik, publicista, pedagóg
18. 10. 1905 Kovačica, Srbsko-25. 9. 1963 Bytča

Od roku 1932 stredoškolský profesor v Rožňave, od roku 1938 v Kežmarku, od r. 1939 v Dolnom Kubíne, r. 1947-48 riaditeľ Učiteľskej akadémie v Turčianskych Tepliciach, r. 1951-56 Gymnázia v Dolnom Kubíne, r. 1956-60 Pedagogickej školy v Turčianskych Tepliciach, od roku 1960 strednej školy v Bytči. Popri učiteľských povinnostiach venoval sa literárnej histórii, autor a spoluautor vlastivedných publikácií, príspevkov o živote a diele slovenských spisovateľov, spoluautor spomienok na SNP na Orave.

V októbri

si pripomíname...

Pavol Samuel Novák

kultúrny pracovník, cirkevný historik, evanjelický kňaz
7. 10. 1858 Dolný Kubín-28. 6. 1925 Praha

Od roku 1879 pôsobil v Dolnom Kubíne, od roku 1880 ako evanjelický farár, od r. 1907 oravský senior. V Dolnom Kubíne vyvíjal národno-výchovnú a cirkevno-organizátorskú činnosť, autor učebnice cirkevných dejín, histórie dolnokubínskej evanjelickej cirkvi, prispieval správami, článkami a prekladmi do periodík Cirkevné listy (1887-1922), Národný hlásnik, Korouhev na Sionu, po roku 1900 aj do Národných novín, Našej Oravy, Evanjelického posla spod Tatier a Slovenského remeselníka.

Terézia Gogoláková

učiteľka, osvetová pracovníčka, publicistka
1. 10. 1911 Bobrov-20. 10. 2003 Trstená

Od r. 1931 pôsobila ako učiteľka na základnej škole v Oravskom Podzámku, od r. 1941 učila 30 rokov na základnej škole v Nižnej, kde od r. 1981 žila na dôchodku. Venovala sa kultúrno-osvetovej činnosti, nacvičovala divadlá, s ktorými vystupovala v oravských dedinách. Ako publicistka uverejňovala príspevky s pedagogickou a osvetovou tematikou v novinách Orava, Slovenský učiteľ, Učiteľské noviny, venovala sa aj ľudovému liečiteľstvu, písala verše.

Otakar Havránek

učiteľ, priekopník turistiky na Orave
22. 4. 1900 Praha-14. 10. 1983 Tvrdošín

Od r. 1919 až do smrti pôsobil ako učiteľ v Tvrdošíne, kde sa venoval kultúrno-osvetovej práci, ale hlavne turistike ako

aktívny turista a r. 1931 spoluzakladateľ a predseda Klubu čs. turistov. Spolu s ďalšími priekopníkmi turistiky na Orave vyznačili chodníky na Roháče, zaslúžil sa o vybudovanie chaty v Oraviciach, organizoval turistické zrazy, účinkoval aj v speváckych zboroch a orchestroch.

V novembri

si pripomíname...

Serafín Bošáni

(pôv. Štefan Bosák)

náboženský spisovateľ, františkán

11. 11. 1713 Podvlnk, Poľsko-19. 4. 1785 Odorín

R. 1731 vstúpil do františkánskej rehole, r. 1737 ordinovaný za rehoľného kňaza. Pôsobil ako profesor filozofie, r. 1739-1748 misionár na hornej Orave, Spiši, Liptove a i. Autor náboženských spisov, spevníkov a kázní. Vzdelaný rehoľník, vynikol aj v rehoľných vedách, najmä v astronómii a geometrii.

Pavol Bujnák

literárny historik a kritik, estetik, jazykovedec, lexikograf

23. 4. 1882 Dolný Kubín-13. 11. 1933 Praha, poch. v Dolnom Kubíne

Od r. 1906 kaplán slovenskej ev. cirkvi v Budapešti, od r. 1909 farár v Krupine, od r. 1922 knihovník Verejnej a univerzitnej knižnice, od r. 1924 profesor ugrofinčiny na Karlovej univerzite v Prahe, od r. 1931 na UK v Bratislave. Erudovaný literárny vedec, reprezentant pozitivistickej metódy, ktorý vychádzal z domácej literárnej situácie a poučený európskymi poznatkami vypracoval kritériá opierajúce sa o vrcholy našej spisby, osobitne o Hviezdoslava. Knižne vydal monografiu o Hviezdoslavovi a zborník Hviezdoslavovských štúdií (1919). V slovníkovej tvorbe ako hlavný redaktor sa zaslúžil o vydanie 3 - zv. Slovenského náučného slovníka (1932), do ktorého zaradil aj náčrt dejín slovenskej literatúry. Zaoberal sa aj hungaristikou a jazykovedou.

Wiliam Rowland

lesnícky odborník, publicista

10. 9. 1814 Jiríkov pri Rumburku, Česko-28. 11. 1888 Waldenburg, Nemecko

V r. 1864-1883 správca lesov Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku, od r. 1883 na dôchodku. Bol predstaviteľom pokroku v lesnom hospodárstve a ochrany pôdy na Slovensku, sústredil sa hlavne na progresívne postupy v obnove porastov po ťažbách dreva. Ochranca prírody a širiteľ osvetu na Orave, počas pôsobenia v Oravskom komposesoráte dal obnoviť lesy na ploche 9450 ha. Na splavovanie dreva dal vybudovať vodné priehrady v oblasti Oravskej Polhory a Zákamenného, budoval lesné cesty a pily, pričínal sa o založenie Múzea Oravského panstva na Oravskom hrade v r. 1868, kde vybudoval zámockú knižnicu a prírodovedeckú zbierku. Publikoval odborné práce v slovenských, maďarských a nemeckých periodikách.

V decembri

si pripomíname...

Vavrínek Čaplovič

zberateľ kníh, úradník

5. 3. 1778 Jasenová-25. 12. 1853 Bratislava

Po štúdiách od r. 1798 pracoval v službách Oravskej stolice, od r. 1810 bol osobným tajomníkom riaditeľa Oravského panstva, od r. 1812 archívár Zičovskej rodiny v Bratislave, r. 1820-1835 notár regulačných prác na Dunaji. Zberateľstvu kníh sa venoval už počas štúdií, potom v období pôsobenia na Orave a najmä v Bratislave. Zhromaždil knižnicu, okolo 45 000 zv., ktorú r. 1839 venoval Oravskej stolici. V nasledujúcom desaťročí ju previezli do Dolného Kubína a v r. 1907-1911 postavili pre ňu v Dolnom Kubíne budovu, v ktorej je Bibliotheca Čaplovičiana dodnes.

Mária Jančová

(obč. m. Terézia Hečková)

poetka, spisovateľka pre deti a mládež, učiteľka

25. 12. 1908 Dolná Lehota-18. 8. 2003 Bratislava

R. 1930-1939 pôsobila ako učiteľka na ľudových školách, r. 1940-1946 žila vo Svätom Jure a v Dolnej Lehote, r. 1948-1960 žila s manželom Františkom Hečkom v Martine, r. 1961-1966 bola redaktorkou vo vydavateľstve Mladé letá v Bratislave, kde od r. 1966 žila na dôchodku. Vydala básnické zbierky, knihy poviedok, v tvorbe pre deti a mládež sa

výraznejšie prezentovala knihou Rozprávky starej matere, na základe autopsie koncipovala rozprávkové knihy. Svoje detstvo, mladosť i oravskú dedinu stvárnila v niekoľkých knižkách.

Miloš Janoška

(pseud. Miloš Liptovský, Radúz Magurin)

priekopník turistiky, prekladateľ, učiteľ

28. 1. 1884 Jasenová-28. 12. 1963 Liptovský Mikuláš

Pôsobil ako učiteľ v Pivnici (Srbsko), od r. 1905 v Štrbe, od r. 1919 šk. inšpektor v Liptovskom Mikuláši. Aktívny činiteľ národného hnutia. Od r. 1903 prispieval do slovenských novín, rozvíjal kultúrno-osvetovú a buditeľskú činnosť. Od r. 1942 spolupracoval s ilegálnym protifašistickým hnutím, r. 1944 a 1946-1948 predseda ONV v Liptovskom Mikuláši. Pôsobil najmä v turistiky a cestovnom ruchu, bol autorom turistického sprievodcu po Vysokých Tatrách, článkov o turistiky, propagátor prírodných krás, ochrany prírody. Spoluzakladateľ Tatranského spolku turistického, r. 1921 spoluzakladateľ a do r. 1933 redaktor časopisu Krásy Slovenska.

Štefan Šmálik

historik, pedagóg, publicista, prekladateľ, katolícky kňaz

17. 12. 1908 Šuňava-21. 12. 1991 Oravský Biely Potok

Od r. 1934 kaplán v Tvrdošíne, kňaz v Liptovskom Mikuláši a farár v Hybiach, kde prežil aj roky vojny. Po katechétskych skúškach v Hybiach v r. 1946 odchádza na prvé štátne gymnázium do Bratislavy. Súčasne študoval na Univerzite Komenského ruský jazyk a históriu. V r. 1951 pre mimoškolskú náboženskú činnosť zatknutý, obvinený z velezrady a spojenectva s Vatikánom a odsúdený na 13 rokov väzenia. Po amnestii r. 1962 pracoval ako skladník v Mlynoch a cestovínárňach v Spišskej Novej Vsi. K svojmu kňazskému povolaniu sa dostal až v roku 1965 ako kaplán v Spišskom Podhradí. Pomáhal pri pastorácii a vyučoval náboženstvo na dvoch ľudových školách. Prispieval do okresných novín Spišské hlasy článkami o histórii Spiša. Stal sa členom Spolku spišských historikov. Pôsobil päť rokov ako správca fary v Liptovskom Trnenci, od r. 1971 v Tvrdošíne. Na podnet úradu pre cirkevné záležitosti pôsobil ako farár od r. 1983 v Oravskom Bielom Potoku. Venoval sa histórii a pôsobeniu vierozvestcov, svätého Cyrila a Metoda. V r. 1938 mu bolo udelené čestné občianstvo obce Tvrdošín.

Spracovala Ľubica Luptáková

Koniec jedného a začiatok nového obdobia v dejinách Oravskej knižnice?

Príchod solúnskych bratov svätého Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu 863-2013

